

חודש אלול
תשפ"ב

גיליון מס' 15

עזרת הקהילה

כתב עת לשימור ותיעוד ההווי והנגינה היהודית האותנטית

— הזמר והניגון "קה אכסוף"

— על המלחינים
ר' יוסל מאלנער
ור' ניסן יוסט הי"ד

— מנין קבלת שבת
של הרה"צ רבי
מנחם מונדרר זצ"ל

— ניגוני לכה דודי

— ניגונים לחודש אלול
וימים הנוראים

— מאמרים מיוחדים על
מקן הקדושת ציון מבאבוב הי"ד,
כ"ק האדמו"ר מסאטמאר זיע"א,
כ"ק האדמו"ר מסקולען זיע"א

"פנינה
יקרה"

יצירה מיוחדת על "חמול" שעלח החזן ר'
ליפא לויאש ע"ה למרן האדמו"ר מסאטמאר
זיע"א בשנת תש"כ-תשכ"ה

המתנה המושלמת

הספר שיוביל אתכם הישר
להיכל הנגינה על טהרת הקודש

לרכישה מקוונת לחצו כאן

להורדת לולאה של כל הניגונים
המובאים בגיליון זה **לחץ כאן**

כאן

תוכלו להוריד את כל גליונות
ה"עתיקין" שיצאו עד כה בס"ד

להערות והצעות שלחו מייל
atikin.negina@gmail.com

עתיקין

הגיליון יו"ל ע"י מכון "עתיקין"

רחוב נהר הירדן 7,
בית שמש, ארץ ישראל.

טלפון: 055-6762069

מייל המערכת: atikin.negina@gmail.com

עורך ראשי: הרב בנימין נויפלד
עורך משנה / תוכן: הרב מרדכי שלמה ברים

חברי המערכת:

הרב שמואל קליינמאן, הרב אליהו כץ, הרב יצחק
קרימילובסקי, הרב חיים ישראל טסלר, הרב אלימלך
צוויבל, הרב אליעזר מאיר חמניצקי, הרב דוד ברים,
הרב חיים קעניג

עיצוב לוגו, גריד ועימוד: כ. אלטמן
chevy800@gmail.com

לפירסום והפצה: a5806334@gmail.com

להצטרפות לרשימת המנויים לקבלת הגיליון

לחץ כאן

או שלח מייל:

atikin.negina@gmail.com

להסרה מרשימת התפוצה **לחץ כאן**

לשמיעת הניגונים בקו "עתיקין"

בארץ ישראל: 076-5980343

בארה"ב: 718-540-9375

ובמערכת "אש החסידות" 033-04-4444

מפתח העניינים

מספר	נושא / ניגון
1	י-ה אכסוף - הזמר והניגון
2	ניגון "אכסוף" קארלין-סטולין/ "עזרת אבותינו" ראחמיסטריוקא-טאלנא לר' יוסל טאלנער
3	"מען דארף באהאלטן" ראפשיץ
4	"ישמחו במלכותך" שינאווא
5	ניגון הבכורה למרן הקדושת ציון הי"ד
6	ישמח משה ניגון למרן הקדושת ציון הי"ד
7	לכה דודי למרן הקדושת ציון הי"ד
8	קה ריבון למרן הקדושת ציון הי"ד
9	על נהרות בבל למרן הקדושת ציון הי"ד
11	לכה דודי, וויז'ניץ, לר' ניסן יוסט הי"ד
12	ניגון לכה דודי לרבי אשר'ל רימינובער זצ"ל
13	ריקוד והיו למשיסה לאמרי חיים זצ"ל
14	ניגון יבנה המקדש מיוחס למהר"ם שפירא זצ"ל
16	ניגון להרה"ק מסטראפקוב זיע"א
17	ניגון לכה דודי דז'קוב
18	ניגון לכה דודי - ברסלב
19	ניגון עתיק
20	א געשמאקער לכה דודי ניגון

-המשך-

ניגון חמול מהאמרי אש זצ"ל על לכה דודי	21
ניגון "לא תבושי" לאמרי אש ממודז'יץ זצ"ל	22
ריקוד "לא תבושי" לרבי שמעון ווישקער הי"ד נכד בעל "בני שלשים" מקאסאן זיע"א	23
ריקוד "לא תבושי" לקדושת ציון מבאבוב הי"ד / ניגונו של הגאב"ד הרמ"א פריינד זצ"ל / 'פרזות תשב' ליובאוויטש	24
קול צהלה ורנה	25
פריילאך אידן מיר דארפן זיין צופרידן	26
ניגוני ארץ ישראל בחצה"ק סאטמאר	27
ניגון חמול תשל"ט - כותל טייערער כותל הייליגער	28
ניגון "כל מקדש" / "הילוכך" / "היה עם פיפיות" לר' בעריש ווישעווער הי"ד	29
"פנינה יקרה" - ניגון "חמול" לר' ליפא לויאש ז"ל	30
ניגוני האדמו"ר מסקולען זצ"ל	31
"קול ביער" ניגון לשפאלער זיידא זיע"א	32
"השיבנו ה'" לאמרי שאול זצ"ל	33
"נחפשה דרכינו" ניגון להאדמו"ר מקאליב זצ"ל	34
"ועד יום מותו תחכה לו" - חב"ד	35
"לב טהור" הג"ר משה הורביץ ז"ל	36
"לב טהור" לר' חיים בנט שיחי'	37
"לב טהור" לר' פנחס שיינברגר שיחי'	38
"מרן דבשמיא" בעלזא לר' יוסף צבי ברייער הי"ו	39

דבר העורך

בחסידות וניגונים מיוחדים לקראת שבת הבאה. - ועוד ידנו נטויה בשיתוף הפעולה המבורך הזה, כאן המקום להודות למייסדים והמארגנים החשובים ובראשם הרה"ג ר' ישראל גבריאל אדלר אב"ד טורדא שליט"א, המשפיע החשוב הרב ישעי' יצחק פרידמן הי"ו, הרוח החיים שמאחורי הפעילות הברוכה הזאת. ועוד חזון למועד להרחיב אודות הפעילות של המערכת החשובה הזאת, כעת מוכרחים אנו לקצר מפאת קוצר הזמן.

וכאן המקום להודות לחברי המערכת היקרים, הרב שמואל קליינמאן בנש"ק הי"ו. הרב אליהו כץ הי"ו, הרב אליעזר מאיר חמניצקי הי"ו. הרב יאיר ויינשטוק הי"ו - ספרא רבא. הרב יצחק-איצ'לה קרימילובסקי הי"ו. הרב דוד בריס הי"ו. הרב אברהם יעקב טיילור הי"ו. הרב חיים צבי אייזנבך הי"ו. הרב אליעזר זאבערמאן הי"ו. - אחרון חביב החוקר הגדול, הנודע בשערים, הרב דוד מאיר רוס שליט"א העומד לימינו בכל עת ועונה, ועוד רבים יקרים וחשובים שתורמים מזמנם ועוזרים בכל עת ובפרט להופעת גיליון דנן. - קובע ברכה לעצמו ידידי היקר הרה"ח ר' חיים פרידמן שיחי', מקרית יואל מונרו יצ"ו, בעל מנגן ובעל תפלה שהתברך בקול ערב ומתוק, שעומד לימינו תמיד בהתמסרות נפלאה, בחקר הניגונים למערכת עתיקין.

"וכשם שאי אפשר לבר בלא תבן... אם מצאת שגיאה או טעות, נא ונא להודיענו במכתב למערכת ותבוא עליכם ברכה. - ובצאתנו נפרוש כפנו לקל גומר עלינו שיזכנו לעשות מעשים טובים וללכת בדרכי ישרים דרכי צדיקים וחסידים, ונזכה לכתובה וחתימה טובה, שנת גאולה וישועה.

בכבוד רב
בנימין נויפלד
עורך ראשי

בתוך כל אחד, ולכן ע"י העבודה בימי בין המצרים זוכים לגלות ולעורר את הנקודה הפנימית שבתוכנו, ובהגיע הימים הנוראים נזכה ל"ממעמקים קראתיך ה'", לגלות את האהבה המוסרת בתוך כאו"א, מחמת הוי"ה אלוךך שיש בכל אחד ואחד מישראל, ועיין מזה בהרחבה בספר הק' "ליקוטי תורה" לאדה"ז בעל התניא והשו"ע זיע"א, וכן בספר הק' "מכתב מאליהו" להגה"צ הרב אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, כאשר הוא מצטט גם מדברי בעל התניא ועוד ספרי חסידות.

ובהתקרב ימי הרחמים והסליחות הוספנו ניגונים וחדושים חשובים, לכבוד הימים הנוראים ולימי חודש אלול. אנו מקווים בעזה"ת להוציא עוד גיליון מיוחד לימים הנוראים וגיליון מיוחד לחג הסוכות ושמחת תורה הבעל"ט, אך זקוקים אנו לסייעתא דשמיא גדולה שנוכל להספיק, חומר יש אך נדרש זמן ומשאבים, ולכן זקוקים אנו לתמיכתם של הקוראים הנכבדים.

ולאמיתו של דבר בשנה שעעל"ט זכינו להוציא ארבעה גיליונות, גיליון מיוחד לשבת סליחות, גיליון מיוחד לראש השנה, גיליון מיוחד ליום הקדוש וגיליון מיוחד לחג הסוכות ושמחת תורה. - עשרות ניגונים חשובים תמצאו בגיליונות אלו, תוכלו להורידם מהלינק המיוחד להורדת הגיליונות הקודמים הנמצא בעמוד השני כבכל גיליון.

אנשי בשורה אנחנו כעת, עם השיתוף המבורך של מערכת "עתיקין" עם מערכת "אש החסידות" - חבורה של יראי ה' חסידים ואנשי מעשה שלקחו על עצמם את המשימה להפיץ את אור תורת הבעש"ט לבני דורנו, ובקו הטלפון שלהם מושמעים דרשות של רבנים ומשפיעים חשובים, בענייני חסידות ועבודת הבורא ית"ש - ואחת לשבוע לקראת ליל שישי, מעלים גם שיחה של "עתיקין" בענייני נגינה

יתברך וישתבח שמו שאנו זוכים עתה להוציא את הגיליון החמשה עשר במספר. אחרי הרבה עמל ותלאה ושעות רבות של עבודת מחקר דייקנית ואחראית על יד צוות חברי המערכת החשובים. - הגיליון הנוכחי המוגש לפניכם כעת, מלא וגדוש במאמרים יפים, על עבודת הצדיקים הקדושים נבג"מ זיע"א, על המלחנים הגדולים ועל התפלות החסידים כפי שתחזינה עיניכם בפנים הגיליון. תוכן הגיליון סובב הולך על תפלת קבלת שבת, על "לכה דודי", על זמירות שבת, וכן קצת על ניגוני גלות וגאולה. כי למעשה הגיליון הנוכחי היה אמור לצאת לקראת שבת נחמו שעעל"ט, אך לא הסתייע בידנו להוציאו בעתו ובזמנו ונתאחר הגיליון עד עתה. הסיבה העיקרית בהתאחרות הגיליון, היא עבודת המחקר שעשינו בבירור נפה אחר נפה שלא תצא מכשול מתח"י, ושכל הידיעות המובאות כאן יהיו מושגות על מדת האמת. ואכן זכינו בס"ד להביא עתה בפני הקוראים הנכבדים, גיליון מלא וגדוש בדברים יקרים, ניגוני צדיקים וחסידים, מסודרים דבר דבור על אופנו ובטוחים אנו שהקוראים הנכבדים ידעו נאמנה להעריך את העבודה הרבה שהושקעה בגיליון הנוכחי.

ואם אמנם כאמור נתאחר הוצאת הגיליון, כאשר הננו מתקבלים כבר לימים הנוראים הבעל"ט, עקב נאלצנו להשמיט חלק רב מן החובר שהוכן לשבת נחמו, ועדיין השארנו בו ניגונים הקשורים בנחמת ציון וירושלים, ובמיוחד את ניגוני לכה דודי כאמור, כי הלא שבתות הנחמה נמשכים עד לימים הנוראים הבעל"ט, בהם זוכים אנו להמליך עלינו מחדש את ממ"ה הקב"ה, וידוע מה שמובא בספה"ק הקשר בין ימי בין המצרים לימים הנוראים, כי כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם,

המשך הוצאות הגיליונות תלוי בכם - כי לתרומתכם אנו זקוקים

נדרים פלוס

לחצו כאן לתרומה:

#1

י-ה אכסוף - הזמר והניגון

הרב אלי כץ

"י-ה אכסוף", צמד המילים שרק אזכורם גורם התרגשות ומעלה כיסופים לקדושת שבת קודש בלב כל יהודי באשר הוא. הלא הוא הזמר הקדוש שחיבר הרה"ק רבי אהרן הגדול זיע"א ברוח קדשו, והלא זהו הניגון הקדוש המושר עליו ברוב תפוצות ישראל, שלא נס ליחו ומושר גם בכל עת רצון ומצא, ברגעים הנעלים במעמדי חופות וכדו'.

וכפי המסופר היה זה בעת שישב רבי אהרן הגדול זיע"א בשולח"ט של רבו המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א, כיבדוהו המגיד לשיר, והכריז: "רבי אהרן ישיר", תיכף ומיד החל רבי אהרן לשיר ברוח קדשו את הפיוט הנורא "י-ה אכסוף נועם שבת...", תוך כדי שהוא שוזר בו דברים נשגבים בגודל קדושת השבת וגודל קדושת נשמת ישראל עם קדושים, אשר לבם בוער בכיסופים אליו ית"ש וליום שבת קדשו, כאשר הוא חותם את שמו בר"ת של התיבה השניה של ארבעת בתיה, ואת שם הוי"ה הק' בר"ת של התיבה הראשונה, ובתיבה השלישית אותיות נשמ"ה.

צדיקי הדורות הפליגו מאוד בקדושתו, ובדברים נוראים התבטא ה'בית אברהם' מסלונים זיע"א, כי הלא ידוע מה שאמרו צדיקים על רבי אהרן הגדול, שעל אף שנסתלק בגילו הצעיר בהיותו כבן ל"ו שנה, הרי כבר הספיק בחייו להחזיר שמונים אלף בעלי תשובה, אמנם אמר הבית אברהם, "תדעו שכשם שבחיים חיותו השיב רבים מעוון, כך גם היום רבי אהרן הגדול עדיין עומד ומחזיר יהודים בתשובה, שכן, כל אימת שיהודי מזמר בשבת את הזמר הקדוש י-ה אכסוף, פועל כוחו של הצדיק ומתנוצצים בלבו הרהורי תשובה". נכדו של רבי אהרן הגדול, הרה"ק ר' שלום פרלוב מקוידנוב זיע"א אף חיבר פירוש נרחב על הזמר הקדוש בשם "עטרת שלום".

במיוחד נתקדש הזמר בחצרות צאצאיו ותלמידיו הק' ממשיכי דרכו, כמו בחצה"ק קארלין שממנו ייפרדו וימשכו שלשלות וחצרות הקודש, סטאלין, לעכעוויטש, קאברין, קוידנוב וסלונים, המשוררים את הזמר הקדוש הזה מידי שבת בשבתו, בליל שבת ובעת רעווא דרעווין. וחסידי קארלין-סטולין נהגו אף לאומרו בצפרא דשבתא, בנעימות מיוחדת כהכנה לתפלה.

ואם בתחלת מאמרינו הזכרנו גם את הניגון הקדוש המוכר על הזמר הקדוש הלז ומושר עליו ברוב תפוצות ישראל, מהראוי גם להקדיש כמה מילים אודות ניגון קדוש ונורא זה, אשר לא נס ליחו וטעמו לא פג, ונהפך לניגון התעוררות של כלל ישראל, אשר ישוררוהו תמיד בכל עת מצוא, בעתות רצון והתעוררות,

במעמדי חופות וכדו'. ומי שזכה להשתתף במעמד ההדלקה המרכזית בהילולא דרשב"י על ציונו הקדוש במירון ע"י כ"ק האדמו"ר מבאיאן שליט"א, לא יוכל לשכוח את הרגעים הנעלים, כשמשוררים את הניגון טרם יעלו את האבוקה, וכל העם כולו מתנועעים ומשוררים את הניגון בעיניים מצועפות וברגש רב.

ועם היות הניגון מוכר כ'ניגון י-ה אכסוף', כתרין רעין דלא מתפרשין, השתרש אצל רבים הידיעה הלא נכונה, שניגון זה גם נתחבר על ידי רבי אהרן הגדול זיע"א. אמנם ניגון זה נתחבר בשנים מאוחרות יותר, וכיום אף איננו מושר על "י-ה אכסוף" בחצה"ק קארלין-סטולין, אלא מושר בזמנים מיחודים כמו בחופות, וכן על המילים "על הכל" בסעודות הילולא, אך קבלה בידיהם של חסידי קארלין-סטולין, שהניגון הוא לכל הפחות עוד מתקופת הבית אהרן זיע"א, וזה היה אחד מהניגונים שהיו מושרים אצלו על "י-ה אכסוף", ואף מקובל אצלם, שבשבת האחרונה של הבית אהרן זיע"א עלי אדמות, הושר ניגון זה על י-ה אכסוף, ומשום כך אף נהגו חסידי קארלין שבירושלים העתיקה לומר ניגון זה על הזמר הק' בשבת שלפני היומא דהילולא דילי, וכמו כן מפאת גודל חשיבותו של הניגון, נהגו גם לשירו בשבת חול המועד פסח, לפני היומא דהילולא של רבי אהרן הגדול זיע"א, ועוד ידוע על חסידי קוידנוב וכן על חסידי קארלין שבעיה"ק טבריה שניגון זה היה מושר אצלם על "י-ה אכסוף".

בחצה"ק ראחמיסטריווקא מקובל לספר, שהניגון נתחבר ע"י ר' יוסל חזן, הנודע בשם הכינוי שלו ר' יוסל טאלנער הי"ד (ראה אודותיו במאמר הניגון הבא), והיה זה בשנת תרמ"ג בחתונה הגדולה של נכדת הרה"ק רבי יוחנן טשעמראחמסטריווקא זיע"א, בת לבנו הרה"ק רבי דוד מזלאטיפולי זיע"א, עב"ג החתן הרה"ק הינוקא-רבי ישראל מסטאלין זיע"א, שהתמנה כבר לאדמו"ר בילדותו, עת התייתם מאביו הרה"ק האדמו"ר הצעיר רבי אשר מסטאלין השני זיע"א, והיה זה 'ניגון החתונה' שהלחין ר' יוסל טאלנער, ששימש באותה עת כחזן החצר בראחמסטריווקא, ולפי דבריהם אמצוהו גם חסידי קארלין-סטולין מני אז.

אך הגרסא הזאת מוכחשת בידי חסידי קארלין, שמייחסים אותו עוד לתקופת הבית אהרן זי"ע כאמור, ולדבריהם "ניגון החתונה" שהלחין ר' יוסל טאלנער לחתונה הגדולה ע"כ היה ניגון אחר ולא הניגון הזה. יתר על כן בחצה"ק לעלוב מקובל בשם האדמו"ר הברכת משה זי"ע, שניגון זה הוא פרי לחנו של דער גרויסער רבי אשר הלא הוא הרה"ק רבי אשר מסטאלין בן רבי אהרן הגדול זיע"א, והיה קורא לו "דעם זיידנ'ס ניגון", (בשם הרה"ח ר' שמואל פרוש הי"ו, מחשובי חסידי לעלוב), והניגון מוכר בחצה"ק לעלוב עוד מתקופת הרה"ק רבי דוד'ל בידערמאן השני זיע"א, שהיה נוהג לזמר קה אכסוף בניגון זה בשבת חוה"מ. זאת ועוד, מקובל שהרה"ק רבי אהרל"ה מקוזניץ זיע"א גם היה שר "י-ה אכסוף" בניגון זה, וכן היה נוהג גיסו האדמו"ר רבי אלימלך מגרודזיסק זצ"ל לזמרו על 'על הכל', ומסתבר הדבר ששמעו כן מאביו/חותנו הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקוזניץ זיע"א, שנתגדל אצל

קדוש זה, מפי צדיקי וקדושי עליון זיע"א ומפי חסידים ואנשי מעשה. על הרה"ק מקוברין זיע"א שהיה בעל מנגן נפלא, מסופר שבמשך תקופה ארוכה היה מחבר מידי שבת בשבתו שתי לחנים חדשים על הזמר, אחד לסעודת ליל שבת ואחד לסעודה שלישית. גם בחצה"ק קארלין-סטולין ישנם מספר לחני קודש לזמר 'י-ה אכסוף' שהתחברו ע"י הרה"ק ר' יוחנן מקארלין-סטולין זיע"א בעת שבתו בעיר לויצק.

בחצה"ק קארלין-סטולין לבד יש כיום קרוב למאה ניגונים על 'י-ה אכסוף', או איך שהוא שגור להיקרא בפי החסידים "הזמר", ומהם יש כשבעים ניגונים עתיקים! כי מאז תקופת הבית אהרן זיע"א, נהגו בחצה"ק קארלין להלחין מדי שנה בשנה לקראת ר"ה ניגון חדש על 'היום הרת עולם', שאותו היו משוררים על 'הזמר' במשך שבתות השנה, ובזמן הינוקא זיע"א אף הוסיפו להלחין שני ניגונים חדשים, אחד לסדר מלכיות והשני לסדר שופרות, (בסדר זכרונות לא נהגו לשיר), והניגון שיועד לסדר מלכיות, היו בו יותר תנועות של מלכות, ואותו היו משוררים בלילי שבתות של אותה השנה, ואילו הניגון על סדר שופרות היו בו יותר תנועות של דביקות, ואותו היו משוררים בשבתות השנה בעת רעוא דרעוין.

גם בחצה"ק סלונים ישנם למעלה משלושים ניגוני "אכסוף" כפי שיכונה הזמר בפי חסידי סלונים, וכמעט כולם לחני קודש המתייחסים אל אבות החסידות, כחמש עשרה ניגונים להרה"ק מקאברין זיע"א, שני ניגונים להרה"ק מלעכוויטש זיע"א, ושני ניגונים להרה"ק רבי אברהם קאליסקער זיע"א, ניגון אחד להרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א (ובחצה"ק טאלנא היה ידוע כ"משיח'ס ניגון"), וכן שרים "דער הייליגער ניגון" שיש המייחסים אותו אל הרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א (ומושר בקאזניץ ובקרלין במוצש"ק על 'אליהו הנביא'), עוד ניגון אחד מהרה"ק רבי ברוך ממעזיבז זיע"א, וניגון אחד להרה"ק רבי ישעי' מדינוביץ זיע"א. גם בחצה"ק וויזניץ ישנו ניגון 'י-ה אכסוף' שזכה לפרסום רב, וידוע גם הניגון המושר בחצה"ק שומרי אמונים ותולדותיה. הצד השווה שבניגוני קודש אלו, שכולם מלאי כיסופים וגעגועים,

אביו-חורגו הרה"ק ר' אשר מסטאלין השני זיע"א, ובצילו של זקנו-חורגו הבית אהרן זיע"א, אשר כידוע היה דבוק בו כל ימיו בהליכותיו והנהגותיו לרבות הניגונים שהיה שר.

הניגון שנהפך כאמור לנחלת כלל ישראל, לא היה כה מפורסם בעבר, ופרסומו החל בעיקר בשנים שאחרי מלחה"ע השניה. כי בעבר היה מפורסם רק אצל חסידי קארלין וקוידינוב, ובחצרות ראחמסטריווקא וקוז'ניץ ומחוזותיהם, וגם בירושלים עיה"ק, מכיוון שהניגון היה מושר כאמור ע"י רבי דוד'ל בידערמאן זיע"א השני, שהיה נערץ ונקדש כאדמו"ר של ירושלים. בחצה"ק סקווירא החלו לשיר את הניגון הזה על קה אכסוף, בשנים שאחרי מלחה"ע השניה, וכפי המסופר הגיעו אז כמה מחסידי קארלין שהתגוררו בווייליאמסבורג להשתתף בשולה"ט של האדמו"ר ר' יעקב יוסף מסקווירא זיע"א, שכיבד אותם לשיר והם שוררו ניגון זה, ומני אז החלו לשורר אותו על 'י-ה אכסוף' בחצה"ק סקווירא, ויש משערים שמשם נתפשט הניגון ונהפך לנחלת כלל ישראל.

והנה הבאנו לפניכם מספר הקלטות של הניגון. גם מובא לפניכם בזה מספר הקלטות של הניגון, איך שהוא מושר בפי גדולי חסידי קארלין על "על הכל", ובכל אחד הניגון מתבטא ברגש ובאופן אחר.

(01-01) - מפי הגה"ח ר' ישראל גרוסמן זצ"ל, מזקני וחשובי חסידי פינסק קרלין.

(01-02) - מפי הבעל מנגן המודז'יצאי הנודע הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה.

(01-03) - מהאלבום המפורסם והמשובח "לחיים טיש שבת 1", מאת ידידנו עוז הרה"ח ר' יוסף משה כהנא שליט"א.

(01-04) - מנוגן בטוט"ד ע"י ידידנו ר' יחיאל-חיליק פראנק הי"ו, מתוך אלבום הבכורה שלו.

(01-05) - במעמד ההדלקה המרכזית בל"ג בעומר במירון.

(01-06) - 'על הכל', הגה"ח ר' אהרן ישעי' שפירא זצ"ל מר"י תורה ודעת.

(01-07) - 'על הכל', הרה"ח ר' משה מלמד ז"ל, ושר אותו כפי שהיה מושר בלויצק אצל הרה"ק ר' יוחנן מקארלין-סטולין זיע"א.

(01-08) - 'על הכל', הרה"ח ר' אהרן חיים היוזמן ז"ל, כפי שהיה מושר אצל חסידי קארלין בירושלים עיה"ק, ושימו לב לשינויים בשירתו של ר' אהרן במיוחד בסופו של הפאל הראשון שהוא חוזר עליו פעמיים (בסופו אף מספר שזה היה הניגון שהבית אהרן זיע"א שר אותו בשבת האחרונה לחייו, ושנהגו החסידים בירושלים לזמרו לפני היאהרצייט).

ואם אמנם כתבנו שאין זה הניגון שנתחבר על ידי רבי אהרן הגדול זיע"א, הרי שמאות ניגונים נתחברו במשך הדורות על זמר

ויצירות. ניגוניו נהפכו מהר מאוד לנחלת הכלל והתפשטו מהר מאוד בכל גלילות אוקראינה, ואף מחוצה לה, בגלילות ארצות גאליציע ופולין ועד לאונגארין, ואף למערב אירופה הגיע שמעו, לעיירות הרחוקות כמו ווינה, ברלין ולונדון, לשם היה נוסע בשליחת רבו הצדיק מטאלנא, ובכל מקום הגיעו היה משמיע את ניגוניו, בכך היה רוכש את ליבם והיה זה כטל של תחיה רוחנית על יהודי המקום, שהשאירו רושם בל יימחק על תושבי גליות אלו.

כי אם אמנם נחשב ר' יוסף כאבות המלחינים הגדולים בעולם החסידות, אך אישיותו של ר' יוסל היה הרבה מעבר לכך, ולא בכדי זכה ר' יוסל שניגוניו נתחבבו ונתקבלו בכל חצרות החסידות וקהלות ישראל. תוארו ותיאורו של ר' יוסל לא היה כמלחין ניגונים גרידא, כי אם כאיש מורם מעם, משכמו ומעלה, בר אוריין ובר אבהן.

בחצה"ק ראחמסטריווקא יודעים לספר על גודל פרישותו בהכנה דרבה עם התקרב הימים הנוראים, החל מיום חמשה עשר באב, בהם היה יושב בחצה"ק בראחמסטריווקא ומכין עצמו בסילודין, כאשר סדר יומו מתחיל בחצות הלילה, היה מסיים את ספר תהילים בהתעוררות רבה, אח"כ המשיך בהכנות לתפלה עם לימוד ח"י פרקים משניות, תיקוני זוהר וחק לישראל, אחר התפילה היה נשאר בטלית ותפילין ולומד את שיעוריו הקבועים בגפ"ת וזה"ק. בשעת צהריים נתן תנומה קצרה לעפעפיו, סועד מעט בחצר הרבי, וחוזר אל לימודיו עד לקראת שעת הערב, אז היה מתפנה לתפקידו והיה מתיישב עם מקהלתו הגדולה, שנמנו בה כעשרים וחמש חברים, לחצרות של הניגונים ונוסח התפלות לקראת הימים הנוראים. דיוק רב היה מדקדק ר' יוסל עם מקהלתו הגדולה, שלא ישנו במאומה בלחניו החדשים ונוסח התפלה, אותם היה מלמדם וחוזר עמהם, עד שידע שכל אחד מהם בקיא בתפקידו כראוי וכיאות ללגיטו של מלך. אחרי מנחה וערבית, סעד את סעודת הערב והלך לישון, ושוב קם בחצות לסדר יומו העמוס בתורה ותפלה, כנ"ל. וכה נהג בכל ימי שהותו בראחמסטריווקא שהחלו כאמור ביום ט"ו באב עד לשמחת תורה, כשהיה חוזר לביתו אחרי החג.

ר' יוסל נהרג על קידוש ה' בשנת תרע"ט, בעת הפוגרומים הנוראיים, בעיר נובומירגורוד, על ידי רוצחים אוקראינים ימ"ש"ו, [וכפי הנראה, היאהרציט שלו חל ב"ח אייר ביום ל"ג בעומר, עפ"י החשבון שרציחות הנ"ל היה במאי 18 למספרם, ולא כאלו הכותבים שהיארציט שלו הוא ח' אייר]. ויסופר ע"י עדים שנכחו בעת שנרצח, שהרוצחים האוקראינים אספו חמישים מבעלי בתים החשובים של הקה"ק נובומירגורוד, וביניהם ר' יוסל שבא לעיר בכדי לבקר את בתו ומשפחתה, וכפו עליהם לחפור בעצמם את הבור בו נקברו חיים, באותו מעמד אמר הקדוש ר' יוסל עם שאר הנרצחים הי"ד את הוידוי ושר עמם בניגוני פסוקי תהלים, ובעת שהשליכוהו הרשעים הבורה, צעק רבי יוסל "שמע ישראל" בקול גדול ובהתלהבות נוראה, עד שאמרו הרוצחים ימ"ש, שכל ימי חייהם הנאלחים, לא מש המחזה הזה מנגד עיניהם ולא מצאו

כמתפרש וכמתבקש בפירוש המלות של זמר קדוש זה, ועוד חזון למועד להביא אל ציבור קוראי "עתיקין" בגליונות הבאים אי"ה.

הגהות על הנוסח והניקוד של הזמר מכי"ק של הרה"ק ר' ירחמיאל משה מקוזניץ זיע"א (מתוך קובץ בית אהרן וישראל גליון כב)

#2

"י-ה אכסוף" קארלין-סטולין עזרת אבותינו" ראחמיסטריווקא-טאלנא

ר' יוסל טאלנער הי"ד

הרב אלי' כ"ץ

ומידי דברנו על הזמר 'י-ה אכסוף' ועל ר' יוסל טאלנער, נביא לפני הקוראים, ניגון של ר' יוסל שהוא אחד מניגוני 'הזמר' בחצה"ק קארלין-סטולין, אמנם בראשית דברינו נקדיש כמה מילים מתולדותיו של המלחין הנפלא ר' יוסל טאלנער הי"ד

ר' יאסעלע
דער חזן וזאם האט געשאפן הונדערטער
אירישע ניגונים.

רבי יוסף וואהלינעץ ז"ל הי"ד, הנודע בשם הכינוי, ר' יוסל טאלנער, נחשב כאחד מן המלחינים הגדולים שקמו בעולם החסידי. ראשית דרכו של ר' יוסל היה בעת ששימש כחזן ומלחין בחצרו של הרה"ק רבי דוד מטולנא זיע"א, ומכאן נשאר לו הכינוי יוסל טאלנער. אחריו שימש כחזן וכמלחין בחצרו של אחיו, הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא זיע"א, והמשיך אח"כ אצל צאצאיו ממשיכי דרכו, הרה"ק רבי דוד והרה"ק רבי מאטליה בזלאטיפולי זיע"א.

לא פחות מחמש מאות ניגונים חיבר ר' יוסל, ויש אומרים שמספרם אף הגיע לאלפים, מניגוני ריקוד עד ניגוני דביקות

מנוח לנפשים.

וכפי עדות בתו מרת רוזנבלאט ע"ה נאבדו אז בפוגרומים כל התווים שרשם מניגוניו, שהיו כחמש מאות במספר. יצירותיו וניגוניו המעוררים את ליבותיהם של ישראל עד עצם היום הזה, בוודאי יהיו לעילוי נשמתו וזכרו לא ימוש.

גם לחצה"ק של הרה"ק הינוקא ר' ישראל מסטולין-קארלין זיע"א, שלח ר' יוסל מפרי יצירותיו, ועד היום שרים בחצה"ק קארלין הרבה ניגוני ריקוד, וניגוני התעוררות מהרפרטואר העשיר של רבי יוסל, ובכללם גם כמה ניגונים המושרים על 'הזמר'.

במסגרת מאמרנו הזה, נביא לפניכם כאן אחד מניגוני 'הזמר' אשר שלח רבי יוסל לסטאלין, כניגון חדש על "היום הרת עולם" לסדר שופרות בשנת תרס"ה בערך (שכן החסיד ר' אפרים סופר ז"ל הביאו מסטאלין לירושלים בשנת תרס"ו). וניגון זה הוא יחיד במינו ובולט בייחודיותו מבין עשרות ניגוניו של ר' יוסל שנשארו לפליטה. ניגון עשיר בתנועותיו הקלאסיות, אך מאידך שומעים גם בתוך תוכיתם את האנחה "דער אידישער קרעכטץ", תנועות רועג ושלווה, אשר בעומקם מתחוללת סערה.

והניגון מושר ומוכר גם בשאר חצרות הק', כמו בחצה"ק ראחמיסטריווקא וטאלנא, ששרים אותו על "עזרת אבותינו" בחג הפסח ובסעודות הילולא, וגם בחצה"ק סלונים הובא ניגון זה לפני כשישים שנה, וחביב הוא למאוד בעיני כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א ומושר כיום בקביעות ב"גְעוּאוֹשְׁעֵנֶע טִיש" (כך מכנים בחצה"ק סלונים את שולח"ט כאשר הרבי נוטל ידיו לסעודה). אמנם מרוב השנים והגלגולים של הניגון, נעשו בו כמה שינויים בחצרות השונות, ואף בקארלין-סטולין גופא, הי' שרים אותו החסידים בארה"ק אחרת מאשר החסידים בארה"ב. - בשנת תשס"ב הוציא המעבד והמנצח ר' יוחנן בריסקמן הי"ו מחסידי קארלין-סטולין אלבום מוזיקאלי פנימי של ניגוני שבת קודש, שבו מופיע גם 'הזמר' דנן, ושילב בו נוסחאות השונות ועפ"י תווים ישנים (שנמצאו באוסף התווים של ברובסקי, מספר 103, ונכתב עפ"י אחד ששר זאת עוד בחייו של ר' יוסל טאלנער הי"ד).

והנה לפניכם הניגון מתוך אלבומי הנ"ל של ר' יוחנן בריסקמן, מנוגן על ידי תזמורת משובחת בביצוע מרגש ביופיו והדרו (02-01). והיות שלא נהוג בחצה"ק בקארלין לשורר את הניגון עם מילות הזמר, נביא לפניכם הקלטה מאת הרה"ח ר' הערש מייכל ווייס הי"ו, שהתאים עליו את מלות הזמר "י-ה אכסוף" בטוטו"ד, עפ"י הנוסח הנ"ל (02-02).

ולהשלמת הדברים נביא לפניכם גם את שאר הגרסאות,

שתוכל לשמוע אותם עם השינויים שבין הגרסאות. כאן (02-03) תוכלו לשמוע את הניגון מפי גדול מעתיקי השמועה בקרלין-סטולין הרה"ח ר' אהרן חיים הויזמן ז"ל. והנה לפניכם גם (02-04) מהאלבום של "ניגוני חסידי טאלנא 3". ואת גרסת חסידי ראחמיסטריווקא תוכלו לשמוע (02-05) מפי הרה"ח ר' דוד שיינברגר הי"ו. וכאן תשמעו את הניגון (02-06) איך שהוא מושר כיום בסלונים, "הערליך אראפגעשפילט" בטוב טעם ודעת ע"י הרה"ח ר' מוטי מישקין הי"ו

#3

"מען דארף באהאלטן" ראפשיץ

ישנו שיר עתיק של חרוזים באידיש עם תנועה עתיקה, אשר על פי המקובל יסודתו בהררי קודש, מאת החבריא קדישא תלמידי הרה"ק מראפשיץ זיע"א, ומסופר כי פעם אחת בשבת שבע ברכות אצל אחד מנכדיו של הדברי שלמה מבאבוב זצ"ל, וכבר לא הי' זמן מספיק להגיד גראמען (חרוזים באידיש) לכבוד החתן וכלה כנהוג בחצה"ק, פתח הדברי שלמה וסיפר, איך שזקיניו הרה"ק ר' אליעזר'ל דז'יקובער זיע"א, הי' נוהג לשיר את חרוזים אלו בפני אביו הרה"ק מראפשיץ זיע"א, והתחיל הדברי שלמה לשיר עם החרוזים בפני כל העדה, וסיים בזה "ובזה יצאנו ידי חובת הגראמען". (אך יש אומרים בשמו של הדברי שלמה שאמר שהרה"ק ר' אליעזר'ל דז'יקובער היה נוהג לשיר את זה כגראמען בשמחת חתן כלה - מכתבי הרה"ח ר' ישראל גאלדמאן ז"ל).

תוכן החרוזים באידיש סובב הולך על השטריימל - הספאדיק הישן שהלכו בו אבותינו, שיהיה זה לפלא לצאצאינו, שכך היה הולך "ערליכער איד". ושצריך לזכור ולעורר געגועים חזקים, על הדורות שהלכו ואינם. ולסבר את האוזן, הכל בדרך משל ומליצה, להתבונן בחסידים הראשונים, אשר ראשם ומחשבותיהם היו מונחים בדברים יותר חשובים "און דער שטריימל איז געלעגן אויפן קאפ" - לעומת הדורות האחרונים, כאשר השטריימלך והספאדיקעס הפכו פניהם לבלי היכר, הכל לכבוד שבת כמובן כראוי וכיאות.

אמנם האדמו"ר הדברי שלמה זצ"ל סיפר בשם אביו הקדושת ציון הי"ד, שהיה אומר שהוא זוכר בשנות ילדותו עדיין חבשו החסידים ואנשי מעשה ספאדיקעס לראשם בימות החול ובשבת חבשו שטריימל, והיה תמה על כך שבראפשיץ היו שרים את הניגון הזה, מה שנתברר לאחר מלחה"ע הראשונה שמצב היהדות ירד פלאים והרבה אנשים פשטו מעליהם את הספאדיק. - והוסיף הדברי שלמה ואמר שהוא זוכר עדיין מילדותו את החסידים הראשונים, כמו החסיד ר' שבתי מיללער-קרעשובער ז"ל (שנסע

זיע"א, ועד היום הניגון מושר בחצרות פשעווארסק ומונקאטש בעת שהאדמו"ר ניגש לעמוד.

יש אומרים שהפאל הראשון של הניגון ישמחו במלכותך הלז, מקורו בתנועה של הניגון "מען דארף באהאלטן" (ניגון 3 שהבאנו), ששרו החבראי קדישא של הרה"ק מראפשיץ זיע"א, ומסופר על הרה"ק רבי יענק'לה מפשעווארסק זצ"ל שהיה נוהג בכל ליל ישישי לזמר לעצמו את הניגון "ישמחו במלכותך", ולפעמים היה מזמר את הניגון 'מען דארף באהאלטן' (קונטרס "מנוחת הנפש" ולא נודע לנו פרטי המו"ל של קונטרס זה)

בכמה חצירות נהגו לזמר ניגון זה על 'אשת חיל', וכן נהוג בחצה"ק טאהש ששרים כן בשבת שחל ביו"ט, וכן נהג ה"ויגד יעקב" מפאפא זיע"א, והגה"צ רבי רפאל בלום זצ"ל גאב"ד קאשוי זצ"ל, אמנם חידוש מצאנו בפאפא וקאשוי שאף הוסיפו פאל רביעי להניגון, פאל שאינו מושר על 'ישמחו', ויש משערים שהרב מקאשוי זצ"ל קיבל כן מרבו הרה"ק מסטראפקוב זיע"א בנו של השינאווא רב זיע"א, וכן ה' מושר על שאר מזמורים, כמו הרה"ק רבי סיני האלברשטאם מז'מגראד זיע"א שהיה מזמרו על 'מנוחה ושמחה', ובחצה"ק תולדות אהרן מושר על 'לך אזבח זבח תודה'.

הרה"ח הישיש ר' חיים שטערן ז"ל ממאנסי, שזכה לקבל ברכה מהרה"ק משינאווא זיע"א לאריכות ימים, היה מספר איך כשהרב משינאווא זיע"א הגיע פעם לעיר מולדתו סטראפקוב בימי בין המצרים, והיה שם ציבור גדול כמו שלשת אלפים איש, ונאלץ לעמוד ליד החלון, וזוכר איך שבשמונה עשרה רקד השינאווא רב זיע"א זמן על הישמחו במלכותך בהתלהבות גדולה, וכמו כן סיפר גם הגאב"ד ריסקווא זצ"ל שהיה גם נוכח בשבת זו בסטראפקוב.

הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל היה יודע גם לספר מעשה פלא על ניגון זה (מובא בספר 'שיחתן של עבדי אבות', וכן הובא משמו ב'דברי יחזקאל החדש'), שפעם אחת אחרי קריאת התורה נכנס הרה"ק משינאווא לחדרו לנוח, וכשנכנס חזרה לבית הכנסת ניגש לתפילת מוסף ובהגיעו ל"ישמחו במלכותך" החל לשיר את ניגון הזה, לאחר התפילה כשנשאל מהיכן הניגון החדש הזה, ענה כשהייתי בחדרי נפלה עלי תנומה קלה ושמעתי את ניגון זה ממלאכי השרת.

והנה הוא (04-01) לפניכם מושר על ישמחו במלכותך מתוך האלבום "וחסידים ברינה יגילו" שי"ל ע"י חסידי מונקאטש בארה"ב.

והנה לפניכם (04-02) מושר על אשת חיל ע"י חסידי טאהש.

והנה לפניכם (04-03) כאן מושר על אשת חיל ע"י הבעל מנגן המפורסם ר' דוד בוים ז"ל, כשמקדים ואומר שכך היה מזמור רבו הויגד יעקב מפאפא זצ"ל.

והנה לפניכם (04-04) מושר על ישמחו על ידי חסידי קאשוי

עוד להרה"ק ר' יחזקאל מקוזמיר, הדברי חיים, אדמו"ר המוהר"ש הראשון מבאבוב והקדושת ציון, החסיד ר' מאטיל קאצקער ז"ל ועוד אנשי מעשה שהיו חובשים ספאדיקעס לראשם בימות החול.

והנה הוא לפניכם (03-01) מושר בטוטו"ד ע"י מאן דהוא שלא הצלחנו לברר את שמו, יצויין שהניגון נמצא גם באלבום המפורסם "אידיש קלאסיקס #2" בהוצאות "סוכי אנד דינג". להלן התמליל של המילים באידיש עם תרגום ללשה"ק

מען דארף באהאלטן עליו להיות מוצפן

א ספאדיק אן אלטן הספודיק הישן

בחדרי חדרים זייער גוט היטב בחדרי חדרים

עס זאל זיין א וואונדער לפלא ולאות

פאר אונזערע קינדער לילדינו ולדורות

אז אזוי איז געגאנגען אן ערליכער איד שאותו חבש יהודי ירא שמים

מען דארף געדענקען יש לזכור

און שטארק נאך בענקען שהגעגוע יבעור

די דורות וואס זענען פון אונז אונז אלדורות שאלינו לא יחזרו לעד

ווי זיי זענען געוועהן כיצד הם היו

און וואס איז מיט זיי געשעהן התרחשויות שחוו

עס כאפט דאך א מורא און א שרעק כל שומע נאחו יראה ורעד

שאל אביך ויגדך שאל אביך ויגדך

זקניך ויאמרו לך זקניך ויאמרו לך

והשיב לב אבות והשיב לב אבות

לב אבות על בנים לב אבות ובנים

מיט א ספאדיק אנטקעגען עם ספודיק על הראש נצעד
משיח צו גיין לקראת משיח צדקנו

#4

"ישמחו במלכותך" שינאווא

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא האלברשטאם משינאווא זיע"א היה נוהג לשיר "ישמחו במלכותך" בעת חזרת הש"ץ בתפילת מוסף מידי שבת בשבת בניגון יפה ועליז, וכך נהגו אחריו נכדיו כמו הרה"ק מקאלאשיץ זיע"א הי"ד, ותלמידיו כמו הגה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זיע"א, והרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק

#5

ניגון הבכורה

את ניגון הבכורה חיבר רבנו בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע בעודנו אברך צעיר לימים תקופה קצרה אחר נישואיו, ומעשה שהיה כך היה. מקדמת דנא הנהיג כ"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע שבכל חג משלושת הרגלים יזמרו שיר חדש לכבודו של יום. ואם לא שיר חדש, לפחות מילים חדשות על ניגון עתיק, בהסמיכו לזה את דברי הפסוק בתהיל ים: "שירו לה' שיר חדש" וברש"י פרשת שמות על הפסוק: "ויקם מלך חדש" ביאר שיש שני פירושים למילה "חדש": "חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו", והוא הדין לגבי הניגונים, ביקש הרה"ק מצאנז זי"ע, שיקיימו את אחד משני האפשרויות של 'שירה חדשה', או ניגון חדש, או שיחדשו מילים על ניגון ישן שמושר זה מכבר. ואכן כך נהגו צאצאיו אחריו, ביניהם מרן הרה"ק אדמו"ר הראשון ר' שלמה מבאבוב זי"ע. לפני כל חג משלושת הרגלים היה שולח ר' שלמה, שליח מיוחד יודע נגן, אל חזן גדול ומפורסם בשם "לייזער'קע" מהעיר קראקא, להביא ממנו זמר חדש לכבוד יו"ט ואת הניגון הזה היו מחדשים לכבודו של חג. שנה אחת באחד מערבי החגים, המתנינו קהל החסידים ורבים הק' לשליח שהיה אמור להביא עמו את הניגון מקראקא, אך זה האחרון בושש מלבוא עד שקידש החג. הדבר גרם עגמת נפש לרבנו אדמו"ר הראשון מבאבוב זי"ע ויקרא לבנו חביבו, הרה"ק ר' בן ציון זי"ע בעל ה"קדושת ציון" ויאמר לו: "בן ציון, דו ביסט דאך א בעל מנגן, פרואוו צו מאכן א ניגון, ע'מיר האבען שמחת יום טוב!" (בן ציון, אתה הרי בעל מנגן, נסה לחבר ניגון ובוזה יהיה לנו שמחת יום טוב!). על אתר חיבר רבנו ניגון נפלא לכבוד יו"ט והושר בחצה"ק, לשמחת ליבו של אביו הק' ולשמחתם של כל קהל הקודש. - והנה לפניכם הניגון (05-01).

שירה שלא נשמעה כמותה...

עוד בילדותו ניכרו בו כישרונותיו הנדירים באומנות הניגנה ובצליליה. כך מספרים שכשנעשה בר מצוה ונכנס לעול המצוות, לקחו אביו הרה"ק ר' שלמה זי"ע לזקנו הרה"ק ר' יהושע'לע מקאמינקא זי"ע שיניח לו תפילין. בדרך לקאמינקא עברו בעיירה בעלזא ונכנסו אל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע להתברך מפי קדשו. כשהסבו יחדיו פנה לפתע הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע אל נער הבר מצוה - בן ציון, וכיבדו לשיר "שיר למעלות אשא עיני", בהטעימו שאצל אביו בעל ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע, כאשר בעל מנגן מצא חן בעיניו, נהג לכבדו לשיר ניגון על אחד מפרקי שיר המעלות. הנער בן ציון החל לומר, והיה כנגן המנגן ורבנו ר' יהושע מבעלזא זי"ע כל כך התפעל משירתו, עד ששלח לקרוא לרבנית שתעמוד מאחורי הדלת ותאזין גם היא לשירה, באומרו: בואי והאזיני לשירה שטרם שמעת כמותה...

שירו לנו משיר ציון

מלחין ויוצר יחיד בדורו היה רבנו בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע הי"ד * החל משחר נעוריו ובמהלך שנות חייו חיבר עשרות ניגונים ויצירות שנתקבלו באהדה רבה בכל קצוות תבל * על שירתו, זמרתו ותפילותיו מרקיעות השחקים ועל חידוש ה"גראמען" - השירה בחרוזים שחידש והזריח בעולם הנגינה החסידי ובנוסף, עובדות וסיפורים מרתקים על נגינתו וניגוניו המופלאים

מאמרו של הרב פנחס ביכלר שהתפרסם בשעתו בגיליון התורני של "המבשר" וכעת מתפרסם שוב ברשותו האדיבה עם הוספות חשובות

ובאו ציון ברינה

מגדולי וענקי הצדיקים מיטיבי הנגן היה רבנו הרה"ק בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע. כגודל קדושתו וצדקותו הנשגבה ולצד הליכותיו בקודש וגאונותו בתורה, יפה היה כוחו בעולם הנגינה על כל תחומיו. כח נגינתו הכביר בא לידי ביטוי הן בתפילותיו הידועות מרקיעות השחקים לפני התיבה, הן בשירתו כובשת הלבבות שסחפה אחריה את המון העם קהל חסידיו מבקשי ה' וקוראי שמו, ועל כולנה נתברך בכישרון הלחנה נדיר, יחיד בדורו שכמעט ולא

נראה כדוגמתו בתולדות הנגינה היהודית - החסידית לדורותיה, בהלחנת שירים כה רבים ומגוונים ובכח נגינתו הק' היה כובש את לבבותיהם של בחורי ישראל, והעלה אותם על דרך המלך, בישיבתו הק' "עץ חיים" בעיר באבוב, ועוד עשרות סניפים ברחבי גאליציע ופולין. וניגוניו גם נתקבלו בחיבה יתירה בכל קהילות ישראל ומושרים בכל מקום במקלות רבבות בעולם התורה והחסידות ובהיכלי הישיבות.

עת שהקומוניסטים ימ"ש עלו לשלטון וגזרו גזירות נוראות על היהודים תושבי המדינה. אותם הרשעים היו מגיעים לעיתים תכופות לבתי ישראל ולוקחים את ילדיהם על מנת לחנכם בדרך הקלוקל ולגייסם לצבא וכדומה. פעם אחת באו חיילי הצבא הקומוניסטי וצבאו על קבוצת ילדים בני שש ושבע, ולקחו אותם עימם אל הבלתי נודע רח"ל. אותם נערים בעלי דעת היו ובנסיעה החלו לשוח את צערם זה לזה. ויאמרו איש אל רעהו: "הלא חזינו תמיד בעת שהורינו היו בשעת צרה, הרבו באמירת תהילים וגם אנו הבה נעשה כמעשיהם, אך דא עקא שאין בידנו ספרי תהילים, לכן בואו ונזמר לפחות את הניגון של אמירת התהילים". ואז החלו לזמר יחדיו בקול רם את הניגון בו אמרו וקראו תמיד בפרקי תהילים, ותעל שוועתם השמימה ונושעו מיד באופן פלאי כשלאחר שעה קלה שולחו במפתיע כולם לביתם.

ניגוני רבינו

כאמור, רבנו חיבר והלחין ניגונים רבים ומגוונים, לשבתות, ימים טובים וימים נוראים וכן לעתות שמחה וכדומה. כיום ידוע על רשימה של 126 ניגונים לחני קודש של מרן הקדושת ועוד חמש ניגונים שהיו מושרים על ידי הקדושת ציון, אך לא ברור אם חיברם. - להלן נביא מספר ניגונים מענייני דיומא, הקשורים לשבתות הנחמה שאנו מצויים בהן עתה, וגם את הניגונים שהוזכרו לעיל. (בנוסף לרשימה מכובדת של ניגוני הקדושת ציון שזכינו כבר לכתוב אודות בגיליונות "עתיקין" הקודמים).

#6

ישמח משה

הניגון שהוזכר לעיל, מצוטט מדברי ההקדמה של הדברי שלמה זצ"ל לספר "קדושת ציון". ומדובר ביצירה של ממש, שמתחיל עם "ישמח משה" וממשיך על "ושמרו.. ולא נתתו.. ישמחו במלכותך, או"א רצה נא במנוחתנו", והנה הוא לפניכם **(06-01)** בהקלטה משירת הניגון בשולה"ט אצל בנו וממשיך דרכו אדמו"ר הדברי שלמה זצ"ל, כאשר לפני כן שומעים את האדמו"ר מכריז "זינגט'ס ישמח משה".

אך בכדי להבין את יפיה של היצירה הזאת, הקשיבו כאן **(06-02)** לשירתו המלבבת של הרה"ח ר' שאול הוטערער ע"ה. שירתו של ר' שאול נמשכת במשך 17:45 דקות, חמש דקות יותר משירת הניגון בטיש, וההבדל נעוץ בכך, שר' שאול עדיין זכר את הניגון היאך שהיה מושר אצל מרן הקדושת ציון, ושם הניגון היה מושר רק ע"י המקהלה, ואינו דומה שירה במקהלה, כאשר יש יותר תשומת לב, גם לעצם השירה, יותר בדייקנות, ובעיקר

ואכן, כחד בדרא ממש היה כוחו של רבנו בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע בהיכל הנגינה והזמרה. רבנו השקיע כוחות עצומים בעבודה קדושה זו כשמטרתו הנלהבת הייתה לטהר ולזכך נשמות ישראל להתדבק ליצורם בתקופות הקשות השונות.

לפנינו תיאור נפלא שכתב בנו של רבנו, ה"ה כ"ק אדמו"ר ר' שלמה מבאבוב זי"ע (השני), המופיע בהקדמה לספר "קדושת ציון", וז"ל: "ידוע הגמרא תענית (ב.) איזוהי עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה שנאמר 'ולעבדו בכל לבבכם', ומיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות אין לנו רק עבודת התפלה שהיא עבודה שבלב... מי שראה ושמע תפילות כ"ק אדמו"ר זצ"ל, הבין במלואו את המאמר הזה. כידוע, היה מחונן מאת ה' בקול נעים ובכח נפלא, כמעין המתגבר בחכמת הנגינה, ובכוחו הקדוש הזה כיבד את ה' מגורו ממה שחוננו והקדישו לעבודת בוראו, כשהיה מנעים זמירות לקונו בתפילותיו הזכות בשבתות ובימים טובים וביתר תוקף ועוז בימים הנוראים, אשר העתיר לה' וביקש רחמים על כלל ישראל ונחלי דמעות נזלו מעפעפי עיניו, הרים והגביה את מקהלות חסידיו לעלות במסילה העולה בית א-ל בדביקות דקדושה... גם אצל השולחן הטהור במסיבת המון חסידיו ותלמידיו היה מחבר ניגונים חדשים בדברי שירות ותשבחות לשפוך שיח ולחנן לפני יוצרו בלב מלא רגש..."

ניגון נגד כת המיסיון

באותו מאמר ממשיך בנו וממשיך דרכו הרה"ק ר' שלמה זצוק"ל בדבריו אודות ניגוניו של אביו הק', שבכוחם לעורר בתשובה ולעורר יראת שמים, כשהוא מסמך לזה מעשה שהיה בישיבתו הקדושה של אביו, וז"ל: "סגולה נפלאה גנוזה בניגוניו של כ"ק אדמו"ר זצ"ל שמעוררים יראת שמים ושמחת נפש. ועובדא הוה, שפעם הגיע לישיבה על ידי הדואר, אמתחת גדולה מלאה בספרי מינות מאת המיסיונרים ימ"ש ושרפם בעצמו עם הניירות שהיו מעוטפים בהם, שלא ידבק בביתו מאומה מן החרם, והוסיף להזהיר על עניין זה, כמו שהיה רגיל לדבר על לב הבחורים, להזהירם להישמר מקריאה בספרי החיצונים וכו'... בשבוע שלאחריו חיבר ניגון חדש לשבת, לתפלת "ישמח משה במתנת חלקו" ואמר לנו, יען ראיתי שהרשעים רוצים להתגבר להשחית את כרם ה' צבאות ושולחים ספרי מינות לישיבה, להכניס רוח נחש צפעוני בילדי בני ישראל, לכן זה לעומת זה עשה אלוקים, הבה נחלץ חושים להתגבר בסטרא דקדושה, להזריח אור חדש של קדושת שבת על תלמי לבות התלמידים, חיברתי ניגון חדש על ישמח משה, שיועיל להרחיץ וללבן את ליבות בני ישראל ולקרנם לאביהם שבשמים..."

רבנו הרבה לדבר ולשוחח במעלת כח הניגון והיה מרבה בשבחו ובמעלותיו. באחת הפעמים כשרצה להראות כוחו של ניגון מהו, סיפר את מה ששמע מסביו הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע: היה זה בעתות הצרה והזמנים הקשים ברוסיה,

(שהפיק את האלבום המפואר הזה והואיל ברוב טובו להעניק לנו הרמן ורשותא להעלותו לכאן לטובת קוראי "עתיקין"), וכאן תשמעו את הפאל הנוסף על "פרוק ית ענך".

והמשגיח הנודע מגדולי בעלי המוסר הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל אף התבטא על ניגון זה שנתחבר ברוח הקודש! והיה זה הלכה דודי הרשמית בישיבת כנסת חזקיה בכפר חסידים (ולא כמש"כ אחרים שר' אלי' התבטא כן על הלכה דודי גופא של הקדו"צ).

וכך מספר הרב דוד יוסף שלוסברג (בספרו "ר' אלה" עמ' 210): זכורני בשנה אחת ביקשנו רבינו בשבת זכור לעבור לפני התיבה, ולהכין ניגון לכה דודי מיוחד בכדי לשמח את בני הישיבה, בחרתי בניגון שהיינו שרים בישיבת "נר ישראל" לפיוט י-ה ריבון עלם מהרבי מבאבוב, והתאמתיו למילים של לכה דודי. בדיעבד התברר שבחירתי היתה מוצלחת, כי כשסיימנו לשיר את לכה דודי, הכירו הבחורים את הפזמון והיו מפזמים אותו ועמו יחד נכנסו לאוירה של שמחה שנמשכה עד חג הפורים. שבוע לאחר מכן הוזמנתי שוב על ידי רבינו לעבור לפני התיבה לקבלת שבת הפעם, וביקשני לא לשכוח לשיר את הלכה דודי בניגון ששרתי בשבוע הקודם, וכך היה עד סוף זמן החורף, דאג רבינו שאעבור לפני התיבה ואשיר את הלכה דודי של באבוב. וכאשר חזרנו לישיבה בזמן הקיץ, המשיך רבינו לבקשני לגשת לפני העמוד לקבלת שבת, ציפיתי לכך מראש והכנתי ניגון חדש אחר על לכה דודי, בכדי לגוון קצת את התפילה, ניגון שהיה דומה במקצת לניגון של באבוב, בני הישיבה תפסו מהר גם את הניגון זה ושרו אותו בהתלהבות כקודמו. בגמר התפילה בעת סעודת השבת הודה לי רבינו על הניגון החדש, אך הוסיף שעל אף שהניגון היה די יפה, בכל זאת ביקשני שאמשיך בניגון ששרתי לפני פורים, דהיינו ניגון קה ריבון של הרבי מבאבוב, מכיון שהוא נתחבר ברוח הקודש כך התבטא רבינו. לא העזתי לשאול כיצד הבחין בין שני ניגונים וידע לקבוע שאחד מהם חובר ברוח הקודש. מני אז נקבע ניגון קה ריבון הידוע מבאבוב לניגון הרשמי של לכה דודי בישיבת כנסת חזקיהו בכפר חסידים.

#9

על נהרות בבל

ניגון מיוחד במינו שחיבר הקדושת ציון על פרק "על נהרות בבל" והוא מלא רגשי חיזוק וגעגועים לצד רגשי קינה ונהי, כראוי לפרק הזה. ועל הניגון זה יסופר את אשר התבטא החזן המפורסם ר' יוסלה רוזנבלאט ע"ה, שנעשה ברוח הקודש. והיה זה בעת שהחזן יוסלה רוזנבלט הגיע לבאבוב בימי בין המצרים תרצ"ג, ואמר אל מרן הקדו"צ, שברצונו לתת מתנה לבחורים, כל אחד מהבחורים יקבל דולר אמריקאי אחד. אמר לו הקדו"צ, וכי מה יעשו הבחורים עם דולר אמריקאי, אולי תעשו אחרת, הלא כשאתה שר

על הקצב (ביט) של הניגון, שבמקהלה ישירו יותר בדייקנות בהתאמה לפירוש המלות, הקשיבו לשירתו של ר' שאול ותבינו במה מדובר. מתחיל "ישמח משה" בקצב מהיר, לעומת "או"א רצה במנוחתנו" שר בקצב איטי, ור' שאול היה אומר שהקטע (דער שטיקעל) או"א אבותינו מהיצירה הזאת, הוא הניגון הכי יפה מרבו הקדושת ציון. עוד נקודה מעניינת, בהתחלת הניגון שומעים את ר' שאול מפזם בקול שני "נתת לו", ור' שאול היה מספר, שבעת שהמקהלה היתה שרה, היה הקדושת ציון שר מילים אלו והיו שומעים אותו מעל המקהלה.

#7

לכה דודי

ארבעה ניגונים הלחין הקדושת ציון על הפיוט "לכה דודי", אחד יותר יפה ומרגש ממשנהו. - אחד מהם התפרסם ביותר ואותו נביא לפניכם בהזדמנות הזאת. וזה ניגון שכולו אומר כבוד, עם תנועות מלכותיות מתחילה ועד סוף, כראוי לכבוד שבת המלכה, אך משולבות עם תנועות רגשיות ביותר כשזה מגיע למקדש מלך עיר מלוכה, שמשם התפשט התנועה הידועה על בחצוצרות וקול שופר (וראה על כך להלן בגליון במאמר על "קבלת שבת"). והנה הניגון המלא לפניכם, מושר על ידי חסידי באבוב (07-01).

להלן במאמר על "קבלת שבת" יובא גם ניגון נוסף מהקדושת ציון, ניגון ריקוד המושר על "לא תבושי".

#8

קה ריבון

גולת הכותרת בניגוניו של מרן הקדושת ציון הי"ד, היא ללא ספק, ניגון י-ה ריבון, ומה שייך לכתוב אודות ניגון זה, שכולו אומר הוד וכבוד, כליל תפארת וכלילת המעלות, שיש בו הכל, תנועות מלכותיות ותנועות געגועים, לצד תנועות מעוררות על אורך הגלות ותקוות הגאולה, ניגון קדוש שזכה להתנחל בלב ישראל עם קדושים, מכל חוג ועדה. אך אין בית מדרש בלא חידוש. והחידוש שנביא כאן לקוראינו החשובים, הוא פאל (בית) נוסף על "פרוק ית ענך", שמשום מה עמא דבר אינו מכירו, וחבל על כך. כי הפאל הזה, הוא נדבך נוסף בקומותיו הרגשיים של הניגון.

הקשיבו נא כאן (08-01) לניגון מתוך האלבום המשובח "שבחין אסדר", בשירתו של הסולן ידידנו הרה"ח ר' פישל בייגעל הי"ו,

אזי ביקש שוב מרן הקדו"צ מהבחורים שישירו את יצירתו המפורסמת על "מה אשיב". ועל היצירה הזאת אמר יוסלה לקדושת ציון, שזה לא מצאה כ"כ חן בעיניו, מכיוון שחוזרים כמ"פ לראש הפרק באמצעו של הניגון וגם מפני שאינו תואם עפ"י כללי הנגינה. נענה לעומתו הקדושת ציון ואמר לו: בוא ואסביר לכם את העניין, כאשר אתם מחברים ניגון, הנכם מקפידים שיהיה עפ"י כל כללי הנגינה ושיהיו בו סלסולים נאים וכדו' ומחשבתכם נתונה בזה שימצא הניגון חן וקורת רוח באוזני שומעיהם ואשר על כן מחויבים אתם לעמוד בכללי הנגינה, גם אם זה בא על חשבון הרגש. לא כן אנחנו, שהניגון אצלנו נכתב מתוך נימי פנימיות הלב, כאשר לגד עינינו יש רק מטרה אחת, שהניגון יעורר את לבותיהם של הבחורים ויקרב אותם אל עבודת השי"ת, ולכן חפץ אני שהניגון יישאר בשלימותו כדברים היוצאים מן הלב וכך ייכנסו וייחרתו בלב שומעיהם.

והנה לפניכם (09-01) הניגון "על נהרות בבל" מושר על ידי החזן הרה"ח ר' יוסלה מנדלבוים ז"ל, שהוזכר לעיל, שנקרא ע"י הקדושת ציון לשורר עם יוסלה רוזנבלט.

#10

משיח'ס צייטען

רבנו גם פתח בדרך חדשה של חיבור שירים עם "גראמען", ניגון אשר גם מלות הניגון נכתבות ע"י המלחין עצמו ובו מבטא על אתר את רחשי ליבו תוך שהוא שוזר מילים משלו במשעולי הלחן בחרוזים באידיש או בלשון הקודש. המושג "גראמען" כמעט לא היה קיים עד ימיו של רבנו. בימים עברו רוב הניגונים היו על מילים מתוך התפלה, הזמירות והתהלים או שהושרו ללא מלל כלל ועיקר. - בגיליון עתיקין לפורים אשתקד, הבאנו שיר כזה "ברודער ברודער", שחיבר הקדושת ציון הי"ד, כטוב הלב המלך במשתה היין בפורים, עיין שם.

והנה לפניכם שיר נוסף "משיח'ס צייטן", שיר נפלא שחיבר רבנו על רגעי ביאת משיח שיבוא במהרה בימינו. השיר נפלא הן בתנועותיו המדהימות והעליזות בהם מתבטאים תנועות המיה וציפייה ושמחה בביאתו של המשיח, ובעיקר בתוכנו העשיר והמרתק, העוסק בדברי קודשם של רבותינו הצדיקים שמשח צדקנו יבוא פתאום בלא שום מעשה או מפעל קודם לכן. ולשיר הזה בחר הקדושת ציון בניגון עתיק, שהיה מושר אצל זקנו הרה"ק משינאווא זיע"א על "אסדר לסעודתא". - והנה לפניכם הניגון המלא, וכאן (10-01) תוכלו לשמוע אותו, מושר בטוטו"ד ע"י ידידנו הרה"ח המפו' ר' אברהם אהרן לעזער הי"ו, בעת "הטרינק סעודה" בפורים אצל כ"ק האדמו"ר מבאבוב שליט"א. - להלן מילות השיר באידיש עם תרגום ללשה"ק.

אך בטרם נקשיב לשיר, כאן המקום להודות לידידנו עוז הבעל מנגן הנודע בשערים הרה"ח ר' מרדכי וואלף לאנדא הי"ו, ולידידנו עוז הרה"ח ר' יוסף הכהן קוואדראט הי"ו, על עזרתם מכל הלב בהכנת מאמר חשוב זה.

בקונצרט באמריקה, ישרם כל אחד דולר בעד כרטיס הכניסה, אם כן תשמיעו אפוא לבחורים משירתכם...

הסכים החזן יוסלה להצעה ושאל אם יש מי מהבחורים שיודע נגן ויוכל ללוותו בשירתו, הורה הקדו"צ על הרה"ח ר' יוסלה מנדלבוים ע"ה מקראקא, ויוסלה שר אז את היצירות המפורסמות שלו "אמר רבי

החזן יוסלה רוזנבלט בצעירותו

אלעזר" "רחם נא", להנאתם הרבה של הבחורים. כשסיים לשיר נענה הקדושת ציון ואמר: אין דרכנו במחיאית כפיים ובקריאות "בראבו", אודה לך, איפה, בניגון משלי, והורה למנגנים ר' יוסלה מנדלבוים ע"ה, ר' אביש מאטליס (ניימן) הי"ד ועוד כמה מנגנים לשיר את היצירה החדשה שהלחין זה עתה על פרק "על נהרות בבל". החזן יוסלה רוזנבלט היה מלא התרגשות והתפעלות בשמעו את הניגון, ובסיומו התבטא אל מרן הקדושת ציון ואמר בהתפעלות: "אספר לכם את האמת, זמן רב שאני מנסה לחבר ניגון על הקפיטל הלזה על נהרות בבל ולא עלתה בידי, כי המזמור הזה מתהפך מבכייה לשמחה מפסוק אחד למשנהו, וקשה מאוד להתאים את התנועות הנכונות שיתאים לפירוש המלות, והנה הניגון הזה שחיברתם הוא ממש להפליא, כל מילה מתפרשת היטב ומתבטא בתנועותיה בדיוק רב, ביקש אפוא יוסלה אם שייך לקבל את התווים לידי, נענה לעומתו הקדושת ציון, שאין לו דבר כזה, היות ואת ניגוניו הוא מחבר עפ"י רגשות לבו הטהור ולא עפ"י כללי ותווי נגינה. יוסלה התרגש מזה ביותר ואמר: "אם כן מובטחני שהניגון הזה נתחבר ברוח הקודש!" - נענה הקדו"צ ליסלה בדרך צחות: "אם הייתי יודע שהנך מומחה לרוח הקודש, כשם שהנך מומחה לתווים, הייתי מעריך מאוד את הערכתך...."

עוד יסופר אשר בביקור ההוא שר גם החזן יוסלה רוזנבלט את יצירתו המפורסמת על "אלוקי נשמה", כשהוא מסיימה עם הברכה "המחזיר נשמות לפגרים מתים". נענה לו הקדושת ציון שאין זה מן הראוי לסיים כך, כי הלא חכמינו ז"ל הקפידו לסיים בדבר טוב, והציע לו לשנות את הניגון ולסיימו עם המילים "אדון כל הנשמות", ותיכף ומיד שר החזן יוסלה שנית את היצירה הזאת כשהוא מסיים "אדון כל הנשמות", כפי שהוא מוכר כיום.

א. א

אין א שיינעם העלן טאג,
דער סוחר ביי דער וואג,
און דער שניידער אינמיטן נייען.
דער טרעגער מיט דעם פאק,
דער לויפער מיט דעם זאק,
און דער גערטנער אינמיטן זייען.
פלוצלונג וועט מען הערן א געשריי,
אז די צייט איז שוין געקומען,
אז מיר וועלן שוין ווערן פריי,
פון גלות ארויסגענומען.

פון גלות ארויסגענומען.

פזמון:

על כן אידעלעך, טייערע ברידערלעך,
מאכט אייך גרייט גרויס און קליין,
ווייל באלד און גיך, קומט משיח,
קיין ירושלים וועלן מיר גיין.

ב. ב

דער זיצער אין די גאס
דער שענקער ביי דער פאס
און דער שמיד ביי דעם האמער.
דעד מילנער אינמיטן מאלן
דער בארבער אינמיטן גאלן
און דער קוילן סוחר אין דעם קאמער.
פלוצלונג וועט מען הערן א געוואלד
אליהו הנביא איז מבשר א בשורה
אז משיח קומט שוין באלד
עד פירט אונז אין די אלטע דירה.
על כן אידעלעך ...

ג. ג

דער מלמד מיט'ן טייטש
דער בעל עגלה מיט'ן בייטש
און דער בלעכער אויפ'ן דאך.
דעד שלייפער ביי דעם ראד
דעד בעדער אין באד
און אזוי נעבעך יעדער ביי זיין שווערן פאך.

פלוצלונג וועט מען הערן א קלאנג
אז די צייט איז שוין געקומען
עטס מעגט שוין זינגען א נייעם געזאנג
מען וועט פון גלות ארויסגענומען.
על כן אידעלעך ...

ד. ד

דער פויער מאנט פאר אייער
דער סעקוועסטער מאנט פאר שטייער
און דער סאליסיטאר ברענגט א קלאגע.
די קעשענע איז לער
דאס געמיד איז נעבעך שווער
און עס פרעגט זיך אזוי א פראגע.
פלוצלונג וועט מען הערן א קול
פון דעם שופר דעם גרויסן הארן
דו ווערסט שוין פטור פון דעם עול
דו ביסט שוין געהאלפן געווארן.
על כן אידעלעך ...

קבלת שבת

#11

לכה דודי, וויז'ניץ, לר' ניסן יוסט הי"ד

רבי ניסן יוסט הי"ד - שם שמעורר געגועים ומעלה זכרונות קודש אצל חסידי וויז'ניץ. שכן, רבי ניסן המלחין, רבי ניסן המשמש, איש אמונו ויד ימינו של מרן רבינו הק' ה"אהבת ישראל" זיע"א, אשר ידו לא משה מתוך ידו והצטרף אליו בכל מסעותיו. - היווה נדבך חשוב באבני היסוד של ממלכת וויז'ניץ המעטירה.

שורשיו של ר' ניסן נטועים בעיירה דז'קוב, שם נולד להוריו, שהיו חסידי מרן "העטרת ישועה" זיע"א, וכאשר הגיע פעם גיסו מרן האהבת ישראל לעשות את השבת בעיירה דז'קוב, שמע

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

על יד הבימה המשמש גם כעמוד התפלה, בפיתוח הקבועה ברחבת הכותל המערבי, על יד שער הכניסה לחלק הפנימי של הכותל המערבי, ששם מתקיים המנין הקבוע של חסידי וויז'ניץ בראשותו, בדקות אלו שלפני התפלה היה אומר תהלים ומתפלל על יהודים הזקוקים לישועה וביקשו שיזכירו בתפלתו. - על המנין החשוב הלז נמנו חסידים ואנשי מעשה רבים, מחסידי וויז'ניץ וגם מחצרות אחרות, שגם מהם מקדימים רבים לבואו של השבת בכותל המערבי, תופסים המה

את מקומותיהם ופינותיהם הקבועות, שפתותיהם מרחשות, זה עומד ומתרפק על אבני הכותל ובוכה חרישית, זה עומד נשען על הסטנדר שלפניו ומתבונן כהכנה דרבה, וזה מעיין בספר שלפניו, רבים קוראים "שיר השירים" עם הטעמים מתוך מגילה כשירה, דממה וחרדת קודש מורגש באוויר. - זה היה הסדר של רבי מנחם זצ"ל בשנותיו המאוחרות יותר, אך מבנו הרה"צ ר' דוד אריה שיבדלח"ט שמענו שבשנים הקודמות, היה מגיע בכל יום שיש כשעה שעתיים לפני זמן הדלה"נ, והיה נפנה לחדרו המפורסם של איש החסד המפורסם הרה"ח ר' משה יוסל האס ז"ל, בחדר זה היה מכין קפה ושתייה חמה בכל בוקר למתפללי הוותיקים ובערב שבת היה מחלק מזונות ושתייה חמה, גם הרה"צ ר' אהרן מרדכי רוטנר שיבדלח"ט היה מגיע לשם בקביעות באותה עת ותוך כדי טעימה ולגימה היה מתפתח ביניהם "א חסידישע שיחה" על פרשת השבוע וסיפורי צדיקים. משם היה נפנה לחלק הפנימי של הכותל המערבי והיה אומר שיר השירים בנעימה מיוחדת בנוסח התפלה של זידיטשויב והיה נשמע קולו בכל רחבי הכותל.

האדמו"ר מקאסוב, הרה"צ רבי מנחם מאנדרער זצ"ל

מספר דקות לפני זמן הדלה"נ בירושלים, היה נפנה למקום המנין הקבוע שלו, ששם היה מתקיים באותו זמן מנין ספרדי קבוע, שהתפללו עם זמן פלג המנחה ומסיימים זה עתה תפלת ערבית, הסדר שלהם שהיה שבסיום התפלה

את האברך ר' ניסן שר, מצא חן בעיניו ונהנה מאוד משירתו. במוצאי שבת פנה האהב"י אל גיסו העט"י בבקשה יוצאת דופן: "רבי יהושע'לע, הבה לי את האברך הזה כנדוניה". ואכן עפ"י ציוויו של העטרת ישועה, ארזו ר' ניסן את מטלטליו ועבר לגור בעיירה וויז'ניץ. - שם בוויז'ניץ עלה ונתעלה במעלות השיר, שם גם למד לקרוא ולכתוב תווים. זכה להלחין ניגונים רבים שנהפכו לנכסי צאן ברזל בממלכת וויז'ניץ, כל שנה היה מלחין ניגון על "מנוחה ושמחה", ומניגוניו אלו, נתקבעו אח"כ הניגונים על "תתברך" ועל "ויאתיו", כמו"כ היה מלחין גם

כל שנה מארש חדש על "ראש השנה", שהיה מושר במוספים לפני "עלינו לשבח" (ועיין בגיליונו "עתיקין" 7 לראש השנה תשפ"ב) - חן מיוחד יש לניגוניו של ר' ניסן, שכן במלאכת אומן מצליח רבי ניסן, לנסך טעם שבת קודש בניגוני המפורסמים על מנוחה ושמחה, ולמותר להזכיר את היצירה המפורסמת שלו על מנוחה ושמחה, שתשמעו היום בכל בית ובעיקר בשבתות משפחה ושבתות התאחדות של בחורים או אברכים, אך מניגון זה תוכלו לקבל מושג בניגוניו של רבי ניסן הי"ד.

וכזה הוא גם "ניגון לכה דודי" דנו, שהיא בעצם יצירה של ממש ומערכה שלימה, שללא ספק נחשבת לאחת היצירות היפות ביותר על לכה דודי, בעולם החסידות בכלל ובוויז'ניץ בפרט. - כיום מושר הניגון הזה בוויז'ניץ בשבתות מיוחדות, כגון בשבת חנוכה, שבת ראש חודש וכיו"ב, וקיבל את שמו "דער יום טוב'דיגער לכה דודי". - הקשיבו כאן (11-01) לניגון בשירתם המפוארת של מקהלת חסידי וויז'ניץ מתוך האלבום המשובח "כתר מלוכה" מניגוניו של ר' ניסן הי"ד.

ביטוי מיוחד תקבל היצירה המופלאה הזאת בשבתות של ימי בין המצרים ושבתות הנחמה שלאחריו, מקדש מלך עיר מלוכה..... "התנערי מעפר קומי.... התעוררי... לא תבושי..."

מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מהוד הַהפכה

ומדי דברי על ניגון לכה דודי דנו, צפים ועולים במוחי "דער פייערדיגער דאווענען" בעת תפלת קבלת שבת בכותל המערבי במניינו המיוחד של האדמו"ר מקאסוב, הרה"צ רבי מנחם מאנדרער זצ"ל, ובמיוחד בשבתות אלו.

בכל ערב שבת, מידי שבת בשבתו, זמן מה לפני זמן הדלקת הנרות, הרה"צ רבי מנחם כבר ניצב על משמרתו, עומד ומתנועע

וקצת בלחישה ומתגבר ועולה עד לסיום הניגון "ובננתה עיר על תילה". - בהקשיבכם לניגון בהקלטה שהובאה לעיל, תוכלו לדמיין בעיניכם את מעמד שירת הניגון כנ"ל.

#13

ריקוד והיו למשיסה לאמרי חיים זצ"ל

בפסקא "והיו למשיסה", בה נהוג בחצה"ק וויז'ניץ לעבור לניגון ריקוד, היה רבי מנחם זצ"ל שר בקביעות את ניגונו המפורסם של רבו מרן האמרי חיים זיע"א, כשכל קהל הקודש מצטרף לשירה בשמחה וברגש רב, ובפסקא "בואי בשלום", יוצא כל הקהל בריקוד נלהב... מחזה נרהב היה לראות את קהל הקודש, המורכב ברובו מחסידים ואנשי מעשה, לצד אברכים וצורבים, הרוקדים יחד לכבוד שבת מלכתא. והנה הוא לפניכם (13-01) מתוך הסדרה המפורסמת "ניגוני בית וויז'ניץ".

#14

ניגון יבנה המקדש

מיוחס למהר"ם שפירא זצ"ל

בשבתות אלו של ימי בין המצרים ושבתות הנחמה, היו מוסיפים לשיר את הניגון המפורסם "יבנה המקדש", המיוחס למהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל, והנה הוא כאן לאוזניכם (לינק 4), מתוך האלבום המפורסם של ניגוני המהר"ם שפירא זצ"ל, בשירתו של הרב מנחם קליין שליט"א (יצוין שיש אומרים שהניגון הזה אינו מלחניו של המהר"ם שפירא, אלא קדום, אך היה מושר רבות על ידו).

המנין החשוב ממשיך עד עצם היום הזה, על ידי בנו של האדמו"ר מקאסוב זצ"ל, הרה"צ ר' פנחס יוסף מאנדערער שיבדלח"ט, שממשיך בדרכו של אביו מידי שבת בשבתו, במנין הוויז'ניצאי בפניה הקבועה ברחבת שריד בית מקדשנו, על יד שער הכניסה לחלק הפנימי.

בְּחִצְצָרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ ה'

ואם כבר ב"וויז'ניצער מנין", נפנה נא למנין נוסף של קבלת שבת המתקיים מידי שבת בשבתו, מנין חשוב מאוד, "די חסידישע מנין המרכזי", המתקיים זה עשרות בשנים, בחלק

היו משוררים "יגדל" בניגון מיוחד שלהם (שהיה מושר גם ע"י התשב"ר בתת"ם בירושלים) רבי מנחם היה מצטרף לשירתם, ופעם שאל אותו בנו הרה"צ ר' דוד אריה, מדוע זה יצטרף לשירתם, נענה מכיוון שאצל החסידים הלא אין מקובל לומר את הפיוט זה ואם כן אפוא איך לא אנצל את ההזדמנות לאמרו ביחד עמהם.

נחזור לענייננו, עומדים אנו כעת דקות ספורות טרם ייכנס השבת קודש עפ"י זמן הדלה"נ בירושלים, הרה"צ רבי מנחם מתבונן במורה שעות אשר לפניו... ובהגיע העת... בשעה המדויקת של זמן הדלה"נ... שאגה אדירה פורצת מלבו הטהור "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"... הציבור כולו כאילו נדלק בפתע פתאום, מחרים אחריו ושואגים גם הם בקול גדול ובהתלהבות דקדושה, הנמשכת וגוברת בכל מהלך התפלה, במנחה ובקבלת שבת ובמיוחד באמירת מזמור לדוד הבו לה' בני אלים, פסוק בפסוק כנוסח וויז'ניץ, "קול ה' בכח..." וכן הלאה בכל הקולות הנאמרות במזמור זה.

#12

ניגון לכה דודי לרבי אשר'ל רימינובער זצ"ל

עת דודים הגיע בשירת הפיוט לכה דודי, שהיה למעמד מיוחד וחשוב בפני עצמו. רבי מנחם זצ"ל היה מתחיל בוואלך וויז'ניצאי מפורסם, שהלחינו הרה"ק רבי אשר'ל רימינובער זצ"ל [והנה הוא לפניכם (12-01) בביצוע אינסטרומנטלי וגם בשירה וואקאלית ע"י הקאפעליע של קהל עדת ירושלים בניצוחו של ידידנו הרה"ח ר' יצחק פסח קלצקין (12-02)], שהיה מושר על ידי כל קהל הקודש 'יחדיו על התיו' כמו במקהלה מתוזמנת כראוי וכיאות ללגיטו של מלך. והניגון הזה מהווה כהכנה לרגעים הנעלים, עת היה עובר רבי מנחם לניגון לכה דודי דגן, בהגיעו לפסקא "מקדש מלך": "אוי מקדש.. מלך... וכל קהל הקודש ממשיך אתו: מקדש מלך עיר מלוכה..."

קשה לתאר עלי גיליון את הרגעים הנעלים האלו, ובמיוחד בשבתות האלו של ימי בין המצרים ושבתות הנחמה שלאחריו, כאשר כל הקהל הקודש מצטרפים ומזמרים בפהם את הניגון המרגש הלז, כל מילה ומילה מושרת ומוטעמת מתוך הלב, דומה שגם אבני הכותל מצטרפים לשירה המרגשת מתוך הלב, ברגעים נעלים אלו, עם דמדומי חמה האחרונים, עת השבת פורשת את כנפיה על עיר הקודש והמקדש.

כל באיזה אל מקבלת כאן את תשומת הלב הראויה, "אוי מקדש מלך, עיר מלוכה... עיר מלוכה..." הנאמרת בנימה של תחינה. "התנערי... התנערי... מעפר קומי וגו'" נאמרת בשאגה. רגשות של שמחה מתפרצות בשירת "התעוררי, התעוררי, התעוררי...", רגשות אמונה בטחון מורגש באוויר, עת עוברים לפסקא "לא תבושי", תחילתו מושרת לאט

ווינטרויב הי"ו, הרה"ח ר' מרדכי שלמה גאלדהירש הי"ו, הרה"ח ר' ישראל אדלר הי"ו, הרה"ח ר' אלי' מייזלר הי"ו, הרה"ח ר' צבי פרידמן הי"ו, הרה"ח ר' גרשון לוי' הי"ו, הרה"ח ר' ישראל אלטר שלאף הי"ו מווינה, הרה"ח ר' ישראל ראזנבוים הי"ו, הרה"ח ר' יחזקי' ראזנבוים הי"ו, הרה"ח ר' יעקב שלאף הי"ו, ועוד רבים וטובים. - מידי פעם זוכים לאורח חשוב מארה"ב, הרה"ח ר' ברוך בער אונגארישער הי"ו, נכד הברכת שמואל מרן הגאון רבי ברוך בער לייבוויץ זצ"ל, און ער לייגט אראפ א דאווענען, מיט א פייער און א ברען, בשוררו לכה דודי, רוקד הוא ומתרום טפחיים מעל הקרקע ומכה בידיו בחזקה על העמוד, תמיד יתלחשו המתפללים ביניהם שהוא משמש כבבואה של זקנו הגדול רבי ברוך בער זצ"ל. אחת לשנה בשבת נחמו ניגש לקבלת שבת כ"ק האדמו"ר מזוועהיל שליט"א.

גם אני הק' זוכה לגשת מידי פעם וארשה את עצמי קצת לחלוק עם הציבור את התחושות כאן לפני התיבה (מיט טיילן מיט'ן ציבור די געפיהלן), והיא הפידבק שמקבלים כאן מציבור המתפללים שאין בדומה לו. כי כאן במקום הקדוש הזה וברגעים נעלים אלו, אין צורך בבעל תפלה שיעורר את הציבור, אלא בדיוק ההיפך, הציבור כולו, כולם כאחד כאיש אחד בלב אחד, מתפללים בהתלהבות ובקול גדול המתעצם והולך, מה שלא עושה את העבודה קלה עבור הבעל תפלה שצריך להתגבר על כל הקולות.... ואז בעמדך לפני התיבה ומתבונן במה שאתה שומע ורואה את הקהל הגדול הזה המסביבים כחומה, מי הם ומה הם ישראל עם קדושים, ולמה זה באו לכאן להתפלל במקום הקדוש הזה, שריד בית מקדשנו... וכי באו המה בכדי לשמוע חזנות או איזה שטיקלאך של בעלי תפלה? רובם אפילו אינם יודעים את שמו של הבעל תפלה ואף אינם מכירים את האנשים העומדים סביבם... אמנם, לחפוף קרבת אלו' באו, לשפוך שיח, א ביסל רוחניות, א טעם אין שבת, א טעם אין א דאווענען, ולא שום דבר אחר. - עס דאווענט זיך אנדערש, כשאתה מתבונן בזה.

ואחד הרגעים הנעלים במנין הזה, הוא בעת שהחזן אומר את הפסוק "בחצוצרות וקול שופר, הריעו לפני המלך ה'" עם התנועה המפורסמת והמרגשת, או אז כל קהל הקודש מצטרפים ומפזמים יחד עם החזן את התנועה הזאת ברגש רב כולו אומר כבוד, פירוש המלות של הפסוק הזה מקבל משמעות מיוחדת במעמד זה, ואם אמנם שזה כבר נהפך למנהג קבוע בהרבה בתי מדרשות, אך שונה אמירתו במקום הקדוש הזה עם קהל גדול וקדוש כולם נקבצו באו לך מכל קצווי תבל כאמור. - והנה (15-01) כאן תשמעו את התנועה הזאת בטוב טעם ודעת, מפיו של הבעל תפלה והבעל מנגן הנודע ידידינו הרה"ח ר' יעקב יודא דסקל הי"ו

ומקורה של התנועה הקדושה הזו, כחלק מניגונו של מרן הקדושת ציון הי"ד, על "לכה דודי", שהובא לעיל במאמר המיוחד על הקדושת ציון, והותאמה על סיומי פרקי התפלה בקבלת שבת על ידי הקדושת ציון בעצמו, שהיה נוהג כך כשהיה עובר לפני התיבה. והתנועה הזאת מושרת בניגון על "רב לך שבת בעמק

הפנימי של הכותל המערבי, תענוג עילאי של ממש להתפלל במנין החשוב הזה, המלא וגדוש בקהל חשוב של חסידים ואנשי מעשה, יראים ושלמים, מסלתה ושמנה של כל חצרות החסידות בירושלים עיה"ק ואורחים רבים מארץ הקודש ומקצווי תבל. - קשה לתאר את הרגשת ההתעלות שיש במנין הזה, למי שלא נוכח שם אי פעם.

כבר משעתיים לפני כניסת השבת אפשר לפגוש כאן את המתפללים הקבועים, הממהרים לבוא וישובים כבר על מקומותיהם ועוסקים בהכנה דרבה לקראת שבת מלכתא, אם זה באמירת תהלים, קריאת שיר השירים במגילה כשרה, תפלות, שמו"ת, לימוד גפ"ת וכו', זה בכה וזה בכה. - כולו אומר כבוד וקדושת השבת כבר מורגשת כאן באוויר. - לתפלת מנחה ניגש בקביעות הרה"ח ר' ישראל איסר פרוכטהנדלר הי"ו מחשובי חסידי באבוב, שהוא הרוח החיים ומהמייסדים הראשונים של המנין החשוב הזה, ותפלתו נאמרת בהשתפכות הנפש ובמתיקות, ולפעמים גם ייגש לתפלת קבלת שבת. לימין הבימה ניצב על עמדו במקומו הקבוע הרה"ח ר' שלום קוגלמן הי"ו, חסיד אמשינוב, גם הוא ממייסדי המנין, שעפ"י ציווי רבו האדמו"ר רבי מאיר'ל זצ"ל, מתפלל קבלת שבת בקביעות בכותל המערבי, החל משנת תשכ"ז. גם הגר"ש רבינוביץ שליט"א רב המקומות הקדושים, מתפלל בקביעות במנין הזה. הרה"ג ר' בן ציון רבינוביץ שליט"א, חדב"ן האדמו"ר מראחמסטריווקא זצ"ל, גם הוא נמנה על המתפללים הקבועים, וניגש מידי פעם לתפלת קבלת שבת. - אך מי שידיו רב לו בהתפתחות והתייסדות המנין החשוב הזה, הוא הרה"ג ר' מרדכי מאיר פינטר ז"ל, מחשובי חסידי בעלזא ור"מ בשיבת בעלזא, ששימש כגבאי של המנין וכל אימת שראה חסיד כהלכה, אברך חסידי וכו', היה משדלו שיבוא להתפלל בקביעות במנין הזה, מקומו היה בקדמת הבימה, בעבודת התפלה שלו בהתלהבות ובקול, היה השראה בכל המתפללים. בעווה"ר חלה במחלה הידועה, שממנה לא קם ל"ע, ונפטר לפני ארבע שנים ל"ע, יהא זכרו ברוך. - עוד אחד מחשובי המתפללים במנין הזה הוא הגה"ח ר' שלמה זלמן בנדיקט שליט"א, שבעבר היה מתפלל שנים רבות בקביעות במנין הנ"ל של חסידי ויז'ניץ ומקומו הקבוע היה בשורת המזרח צמוד לכותל, וקולו היה נשמע בשאגה אדירה באמירת איש"ר וברכו, וכיום מקומו הקבוע בשורת המזרח במנין החסידי המרכז. - ואם הזכרנו רק מתי מספר מהמייסדים והמתפללים, הרי שבמנין הזה ישנם הרבה מתפללים קבועים, מהעידית שבעידית מכל חצרות החסידות ממש, ובשבתות מיוחדות, בימים טובים, שבתות הקיץ בימי בין המצרים והנחמה ובשבתות הקיץ, כאשר ירושלים עיה"ק מלאה באורחים מארה"ק ומחו"ל, מתרבה המנין הזה עם מתפללים רבים וחשובים, ולהתפלל במנין כזה הוא תענוג לאין ערוך, שלא יישכח במהרה..

לפני התיבה ניגשים כאן בקביעות בעלי תפלה מיוחדים, כי לפני ציבור חשוב וגדול כזה צריך לדעת את המלאכה, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, וניגשים כאן בעלי מובחרים ומיוחדים, כמו הבעל מנגן המפורסם הרה"ח ר' משה צבי

החסיד ר' עזריאל מנדלבוים (שכתבנו אודותיו בגיליון "עתיקין" 3 פסח תשפ"א), מה שגם מוסיף להשראה וההרגשה בשירת לכה דודי לקראת כלה... (הניגון גם מוכר מפיהם של התשב"ר ששרים את הפאל הראשון על "יראו את ה' קדושי").

סיפור נפלא יסופר, שפעם הגיע הגה"צ מוה"ר יהושע עהרנרייך זצ"ל, אבד"ק שאמלוי (בן הגה"ק שר התורה בעל לחם שלמה זצ"ל הי"ד משאמלוי) להסתופף בצל קדשו של רבינו הרה"ק מסטראפקוב, שכיבדו שיזמר איזה ניגון, והוא התחיל לתומו את הניגון הלז! שאל אותו רבינו מי חיבר את הניגון הזה? ענה שזה "וועלטס ניגון" (ניגון עממי). נענה רבינו ואמר: ניגון זה חיברתי לפני שנים רבות, וכשמחברים ניגון לשם שמים, זה מתקבל בכל תפוצות ישראל.

והנה לפניכם (16-01) הניגון מושר על "מזמור לדוד" ע"י כ"ק אדמו"ר מסטראפקוב ירושלים שליט"א. והנה הוא גם (16-02) לפניכם בנגינת תזמורת מפוארת, מתוך אלבום השני בסדרת "ענת רקוד", הסדרה המשובחת והמיוחדת במינה, בניצוחו ועיבודו של המנצח האגדי ישראל לאם ובהפקת הבעל מנגן ר' זלמן לייב בלויא הי"ו. וכאן (16-03) תשמעו את הניגון מאת בעלי המנגנים דקהל עדת ירושלים ישיבת המתמידים בניצוחו של ידידנו הרה"ח ר' יצחק פסח קלצקין שיחי

#17

ניגון לכה דודי דז"קוב

מי לא מכיר את הניגון המתוק והמלכותי של חצה"ק "דז"קוב" על לכה דודי, ניגון שכמה שישירו אותו, יושר תמיד בהתלהבות ובהשתתפות הקהל, כי זה ניגון מיוחד במינו, הבנוי במלאכת אומן, בהתחלה בשני הבתים הראשונים עם תנועה סוחפת של מארש, ובבית האמצעי המושר על "מקדש מלך" ו"התנערי" עובר לתנועה רגשית ומתבקשת, אשר גם היא סוחפת את כל הקהל, ובדרך יחזרו הקהל על הפאל הזה שנית, וכל הבתים מסתיימים בתנועה של התרוממות.

לא ידוע מיהו מחברו של הניגון הלז, כי אם שהיה מושר ע"י המקהלה בהיכל קדשו של מרן ה"אמרי נועם" או ה"עטרת ישועה" מדז"קוב זיע"א. והנה הוא לפניכם (17-01) מהאלבום המפורסם והמפואר "שירו לה' שיר חדש", שהוא האלבום הראשון מסדרת האלבומים "ניגוני חסידי דז"קוב", שי"ל לפני כשלושים שנה ע"י מוסדות חסידי דז"קוב בירושלים, בראשות הגה"צ ר' יחזקאל אלי"ה הורוביץ זצ"ל, בניצוחו של ידידנו עוז ר' משה מרדכי מונה רוזנבלום הי"ו, שהשקיע בזה את מיטב כשרונותיו הייחודיים והברוכים, ובשירתם של מקהלת חסידי וויז'ניץ המפורסמת.

הבכא והוא יחמול עליך חמלה", לא פלא אפוא שהתנועה מקבלת תוקף משנה כשהיא מושרת במקום מקדש מלך עיר מלוכה.

לכה דודי

מומחיות מיוחדת נדרשת בהתאמת הניגונים לפיוט "לכה דודי" במנין כזה, אין החזן יכול להרשות לעצמו לשיר ניגונים שאין הציבור יכול להשתתף בשירה, מאידך נדרש שיהיו הניגונים ראויים ומעוררים, ובעצם דבר זה הרי נדרש מכל בעל תפלה ובכל בית מדרש. להלן נביא לפני הקוראים מספר ניגונים מובחרים המושרים במנין זה, שכן הזמן גרמא, בעיצומם של שבתות הנחמה שאנו נמצאים בהם כעת, כי הלא פיוט לכה דודי, מיוסד ברובו על החיזוק בציפייה לגאולה מעומק הגלות וחורבן ירושלים, ומה יפו פעמינו בעמדנו מול בית קדשנו ותפארתנו, הנה זה עומד אחר כתלנו... כאשר מילות הפיוט מקבילים משמעות מיוחדת. והלא שבתות הנחמה נמשכים עד לימים הנוראים הבעל"ט, בהם זוכים אנו להמליך עלינו מחדש את ממ"ה הקב"ה, וידוע מה שמובא בספה"ק הקשר בין ימי בין המצרים לימים הנוראים, כי כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, בתוך כל אחד, ובהגיע הימים הנוראים זוכה ל"ממעמקים קראתיך ה'", לגלות את האהבה מחמת הוי"ה אלוקיך שיש בכל אחד ואחד מישראל, ועיין מזה בהרחבה בספר הק' "ליקוטי תורה" לאדה"ז בעל התניא והשו"ע זיע"א, וכן בספר הק' "מכתב מאלהיו" להגה"צ הרב אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, כאשר הוא מצטט גם מדברי בעל התניא ועוד ספרי חסידות.

ובעצם בבואנו לכתוב על ניגוני לכה דודי, יש להתבונן קצת בפיוט הקדוש הזה, שאין לנו מושג בעומקו וקדושתו ובפירושו האמיתי עפ"י סוד, אמנם בדרך הפשט פיוט לכה דודי יש בו הכל, רגשות של שמחה כמו "לקראת שבת... כי הוא מקור הברכה..." ומאידך גם מוזכר בו עומק החורבן, "רב לך שבת בעמק הבכא והוא יחמול עליך חמלה", כך שאפשר להתאים לו ניגונים רבים עפ"י המצב והתקופה, כמו למשל בחצה"ק באבוב, ישירו ניגוני ימים נוראים על לכה דודי בחודש אלול - בהמשך נביא עוד כמה רעיונות של ניגוני לכה דודי, לתועלת בעלי התפלה. - וזה יהיה כפרק א' של ניגוני לכה דודי עממיים, בעזה"ת בגיליונות הבאים יבוא פרק ב' וג' וכו'.

#16

ניגון להרה"ק מסטראפקוב זיע"א

ניגון מיוחד, יפה ומעורר השראה, עם תנועותיו המרגיעות והמלאות געגועים, חיברו הרה"ק מסטראפקוב זיע"א, על "מזמור לדוד" בשל"ס. רבים ישירו אותו על "לכה דודי" ואכן טעם מיוחד יש לשירת לכה דודי בניגון הזה. מעניין לציין שתנועות הניגון ובמיוחד סיום הפאל השני, מזכיר את ניגון החופה הידוע, של

#18

להתעוררות ולשמחה פנימית.... משהו שלא תשמעו כיום. - כאן גם תשמעו את הניגון "מיט דעם אורגינעלן ברעסלעבער ברען און קוועטש". כמו"כ נביא גם הקלטה חלקית (18-01b) מהניגון משירתו של הרה"ח ר' נחמן ישראל בורנשטיין שליט"א, בעת סעודת הילולא של רביה"ק מברסלב זיע"א, בחוה"מ סוכות תשמ"ה.

והניגון הובא לברסלב ע"י הגה"ח ר' לוי יצחק בענדער זצ"ל, מנהיגם של חסידי ברסלב בארה"ק וממחדישי תנועת חסידות ברסלב בשנות התקומה שאחרי מלחה"ע השניה. - היה זה בשבת התועודות של חסידי ברסלב שהתקיימה בשבת חנוכה שנת תשל"ט במירון, בראשות רבי לוי יצחק, שבמהלך השבת העלה זכרונות, סיפורים וניגונים, לפתע נזכר בניגון דגן ואמר שזה לא ניגון משלנו, עס איז נישט אן אונזערער ניגון ולימד את הניגון הזה. - בין המשתתפים הרבים מחסידי ברסלב בשבת התועודות זו, היו ביניהם גם מיטיבי נגן כמו ר' נחמן בורשטיין, ר' משה בינשטוק ור' שרגא לוי, שהחלו לשיר את הניגון על לכה דודי מני אז. גם הכנר ר' משה שלגי השתתף בשבת זו ופרסם את הניגון באלבום שהוציא אז בשעתו, ובזכותו התפרסם אז הניגון גם מחוץ לחצרות ברסלב.

רבי לוי יצחק זצ"ל, על ידו הרה"צ רבי בייך רובינזון זצ"ל

- רבי לוי יצחק סיפר אז, ששמע את הניגון שישים שנה לפני כן. ואם אמרו חז"ל הכל תלוי במזל אפילו ס"ת שבהיכל, הרי שהניגון הזה זוכה לעדנה אחרי שישים שנה, ונותן לנו צוהר לימי הזוהר ולסגנון השירה והנגינה של החסידים הראשונים של פעם. והעובדה שהניגון נפוץ בכל העולם, ונחשב לאחד מהניגונים הידועים על לכה דודי, מראה על יופיו של הניגון. - ואם כן, מוטל עלינו לברר ולהתחקות אחר מקורו של הניגון.

בחפשנו במקורות הישנים, נתגלו שני חידושים גדולים - ראשית מיהו מחברו של הניגון, והשנית שגם לפני המלחמה, היה הניגון מפורסם מאוד, אך הפאל' (בית) הגבוה היה שונה לחלוטין!

בספרו של האספן מאיר שמעון גשורי "הניגון והריקוד בחסידות", מובא כניגון "המבדיל" חסידי "הורדוק", חסידות

ניגון לכה דודי - ברסלב

'המבדיל' - חסידי הורדוק /

'מנוחה ושמחה' - אזורניץ-חאטין /

'קה ריבון' - סטרעטין /

'ברח דודי' - מונקאטש / 'א חסידישער ניגון'

/ 'א שבת ניגון' - ראדזין /

ברוך קל עליון' - טשערנאביל

ניגון "לכה דודי ברסלב" - אחד הניגונים המפורסמים והמרגשים ביותר. הניגון, שהוא בעצם וואלס יפה, כל פאל שבו מעורר רגשות אחרות, הבית הראשון של הניגון מתחיל במעין קריאת רגש של התחדשות: לכה דודי לקראת כלה... שמור וזכור בדיבור אחד השמיענו קל המיוחד... אחריו יבוא הפאל השני עם תוספת רגשות של שמחה ובטחון: ... לקראת שבת לכו ונלכה, כי הוא מקור הברכה... ועולה על כולנה הפאל השלישי האמצעי, אוי אוי מקדש מלך עיר מלוכה, קומי צאי.. איי ניי נא ניי מתוך ההפיכה... תנועה שכל כך מבטא את הרגשות של פירוש מלות אלו, יעיד על כך כאו"א מרגשות לבו, עת שומע הוא את הניגון משוררים אותו בבית מדרש בקבלת שבת.

כיום קיימים הרבה הקלטות מניגון הזה, אך בחרנו להביא את ההקלטה של הניגון הזה מתוך האלבום הוותיק "אזמר בשבחין", (18-01) בשירתו המתוקה והמיוחדת של הבעל תפלה הוותיק הרה"ח ר' משה בינשטוק שליט"א, מחשובי חסידי

ר' נחמן ישראל בורנשטיין הי"ו שר את הניגון דגן בסעודת הילולא של רביה"ק מברסלב חוה"מ סוכות תשמ"ה, על ידי יושב הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א

ברסלב, כאשר אליו מתלווה ילד מתוק, ובעיקר את המוזיקה הנעימה לאוזן, המתוקה והוותיקה בטעם של פעם, מה שמביא

מאיר רוס הי"ו בעל מכון "בשירי דוד", שלח לנו הקלטה יקרה זו (18-09), מהרה"צ ר' חיים טווערסקי זצ"ל אב"ד טשערנאביל בארא פארק, ששר את הניגון על 'ברוך קל עליון', כפי שקיבל מזקינו הרה"ק ר' ברוך בן ציון טווערסקי זצ"ל, אדמו"ר מלאיעוו טשערנאביל באומן. כפי שתשמעו, כאן ה'פאל' הגבוה הוא כגירסא שלימד ר' לוי יצחק. אם כן, משער ר' דוד מאיר, שר' לוי יצחק שמע את הניגון באומן, כפי ששרו בחצרו של הטשערנאבלער רבי, ודייק גם באמרו "עס איז נישט אן אונזערער ניגון".

פנינו גם אל המשפיע הרה"ח ר' אלי דינקעל הי"ו, לברר על הניגון והוא סיפר לנו שמיד כששמע את הניגון זיהה את התנועות של ר' יוסל טאלנער ומשום כך גם לימד את הניגון בחצרות טשערנאביל בסגנון של טאלנא. ואמנם כעבור כמה שנים התגלו התווים של האספן משה בערעגאווסקי שהבאנו לעיל ושם מובא שהניגון נשמע בשנת תש"ה מפי אהרן לאנצמען מקייב שמספר ששמע את הניגון מהמחבר, הלא הוא המלחין הגדול בחצרות טאלנא, ראחמסטריווקא וסטאלין-קארלין, הרה"ח ר' יוסל וואליעניץ הי"ד המפורסם כיסל טאלנער ז"ל, (וראה אודותיו בהרחבה במאמר בגיליונו זה על ניגון י-ה אכסוף).

ומהרה"ח ר' נחמן בורנשטיין שליט"א ישנה הקלטה (18-10) מהניגון (שר אותו על 'לא תבושי') והוא אומר עפ"י השערה שהמלחין של הניגון הוא החזן הנודע ר' ירוחם הקטן שהיה מקורב לכל חצרות החסידות.

לפי כל גרסאות אלו, ניתן לתמוה, מהיכן נלקח הפאל' הגבוה המוכר כיום? גם לזאת מצאנו תשובה באוספים הישנים. האזינו לניגון זה (18-11), אף הוא מאוסף אנסקי, 'א שבת ניגון', מפי חסיד ראדזין מקרעמניץ בשם ר' חיים קאגאן (הוקלט בשנת תרע"ג). והנה לפניכם (18-12) גם הניגון בגרסה הזאת מנוגן ברגש ובטוב טעם ודעת' ע"י ידידנו הרה"ח ר' יעקב חיים פוטאש הי"ו. - וניתן לשער שהפאל האמצעי מקורו מניגון זה והשתרבב בניגון הנ"ל של ר' יוסל טאלנער והתפרסם כניגון "לכה דודי ברסלב".

ניגון ארשת חב"ד

ובחב"ד ישנו ניגון המושר בתפלה בראש השנה על "ארשת שפתינו", ניגון רל"ט בספר הניגונים, שדומה מאוד לניגון הנ"ל, והנה הוא לפניכם בשירתו של הרה"ח ר' דוד הורביץ (18-13), והנה גם (18-13b) בנגינת פסנתר ע"י ר. פרנסי, שמוסיף יופי והבנה לניגון. - לא ידוע מקורו בחב"ד, בספר הניגונים רשום ששרים ניגון זה בתפלה בראש השנה והובא ע"י ר' שמואל זלמנוב.

והיה ביום ההוא

ואדאיתנא להכי, נזכיר ניגון נוסף, ניגון עממי המושר בימים הנוראים "והיה ביום ההוא", והנה הוא לפניכם משירתם המתוקה של "מקהלת

שנשכחה כמעט נשכחה לחלוטין ואף לפני המלחמה לא היתה מפורסמת, אך זו שושלת עתיקה ביותר, שמקורה מהרה"ק ר' שמואל מקאשיווקא זי"ע, ידידו של הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע. והנה הוא לפניכם (18-02) מנוגן בטוב טעם ובדיק רב, מתוך התווים של גשורי, ע"י ר. פרנסי.

התווים לניגון מתוך אוסף ברגובסקי

והניגון עם הכותרת 'המבדיל' נמצא גם באוסף התווים של ברגובסקי, והנה הוא לפניכם הניגון מנוגן מתוך התווים הנ"ל ע"י ר. פרנסי כנ"ל (18-03)

והנה הקלטה נוספת (18-04) של הניגון מושר על "מנוחה ושמחה", מושר ע"י שלשלת היוחסין ר' יצחק מאיר טווערסקי, בנו של הרה"צ ר' יעקב יוסף מאזארניץ-חאטין מבראנסק, מגזע טשערנאביל, חתנו של הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע.

כמו"כ מצאנו גם שהניגון היה מושר בחצה"ק סטרעטין על י-ה ריבון, כפי שתשמעו כאן מושר ע"י הרה"ח ר' יהושע שפיגעל, מניגוני חסידי סטרעטין. (18-05)

והנה (18-06) ביצוע מפתיע מהרה"ח ר' ישראל אשר קאללער ז"ל ממונקאטש כפי ששמעו מה'אונגארישער חזן', שהיה משוררו על "ברח דודי". יש לשער שהניגון הגיע למונקאטש ע"י הפליטים מארצות רוסיה בשנות מלחמת העולם הראשונה. - שימו לב לגירסא השונה של ה'פאל' הגבוה.

בתווים ואוספים נוספים מצאנו את הניגון, בלי הצ'ו שפיל', רק עם ה'פאל' הגבוה, הנה (18-07) הניגון כפי שהתפרסם באוסף אנסקי, 'א חסידישער ניגון' מפי מאטיל דובנער מקארעץ, הוקלט בין שנת תער"ב לשנת תרע"ד.

מקור נוסף, נמצא בתווי האספן אברהם משה בערנשטיין, ושם מופיע כניגון "מה ידידות" מפי חיים יצחק יודקאווסקי מוולניע (!). כאן לא הכירו כלל את הצ'ו שפיל, אלא כניגון בעל שני פאל'. והנה הוא לפניכם (18-08) מנוגן גם הוא מתוך התווים בטוטו"ד ובדיק ע"י ר. פרנסי.

ובעז"ה, מצאנו ג"כ את מקור הניגון, כפי שלימדו הגה"ח ר' לוי יצחק ז"ל. ידידנו הרה"ח ר' דוד

ווארעמע ניגונים שהיו מושרים ע"י הרה"ח ר' ישראל קליין ז"ל, מזקני וחשובי חסידי בעלזא ואביו של המשב"ק ר' שמעון וואלף שיבדלח"ט. מושר ע"י בעלי המנגנים מחצה"ק בעלזא, הרה"ח ר' ירמ' דמן הי"ו והרה"ח ר' יוסף צבי ברייער הי"ו, ור' ישראל קליין היה שר את זה על "לכה דודי" בגשתו כש"ץ.

יצויין שהגה"צ רבי נתן געשטעטנער זצ"ל היה שר ניגון זה על "מה ידידות", והכיר את הניגון מתקופת למדו בישיבת "בעלזא" כשעלה לארה"ק, שם שמע את זה על "לכה דודי".

תחילתו של הניגון מזכיר את הניגון המפורסם "כאיל תערוג" של ר' משה גולדמן ע"ה.

וידידנו היקר הבעל תפלה הרה"ח ר' ברוך מרדכי גאלדבערגער הי"ו מעי"ת בארא פארק, התוודע לניגון לאחרונה ממערכת "עתיקין" ושר אותו על "לכה דודי", און דאס איז געווארן אויף געכאפט ביי דעם קהל, עד שהחל לשוררו כל שבת כשהוא מתפכד לשיר "אודה" בסעודת רעווא דרעוויין. - וזאת לראיה עד כמה ישראל עם קדושים, כמהים וצמאים לניגונים עתיקים ונעימים פונדערהיים ועד כמה נחוצה עבודתו במערכת עתיקין.

#21

ניגון חמול מהאמרי אש זצ"ל על לכה דודי

בגיליון עתיקין 7 לראש השנה אשתקד, כתבנו מאמר אודות ניגוני חמול של האמרי אש זצ"ל ממודז'ץ, שהצטיינו בפשטותם ובעממיותם, לצד היות מלאי רגש, לעומת שאר ניגוני מודז'ץ, שהם בדרכי יותר יצירתיים ובנויים בצורת פלפול וחריפות פולנית. רבים מניגוני האמרי אש אכן התפרסמו ונהפכו לנחלת הכלל, כמו הניגון שחיבר על "חמול" שנת תשכ"ג, שרב"צ שנקר ז"ל התאימו על פתחו לי, והוא מושר רבות על "לכה דודי" או "ידיד נפש", ואכן מתאים הוא למאוד לניגון לכה דודי, כפי שבטח ידוע לכל ציבור הקוראים המכירים את הניגון. הבאנו אותו בגיליון "עתיקין" לראש השנה אשתקד, מחמת חביבות נביאו שוב (21-01).

ניגון נוסף יש למרן האמרי אש זצ"ל על "חמול" שהלחין בשנת תשכ"ט, ניגון שכל כולו רגש משתפך וחודר כליות ולב, כפי שתשמעו כאן (21-02) מנוגן על ידי תזמורת מיוחדת מכלי נשיפה Wind Instruments מלווה בכינור, בניצוחו של ידידנו הרה"ח ר' אברהם בקנרוט הי"ו. והנה הוא גם בהקלטה מקורית מאת חסידי בשנת תשכ"ט, כשהיו מתאספים בהושע"ר בכל שנה בסוכת אחד החסידים ושרים את הניגונים החדשים של אותה שנה. - הקשיבו לניגון וטוב ונכון הוא במיוחד לימים אלו, הימים הנוראים הבעל"ט.

חסידי וויז'ניץ" בשולה"ט בשמחת בית השואבה בחצה"ק. ואולי גם ניגון מקורו איכשהו מהניגון הנ"ל, או אולי ניגון אחר/דומה מהמלחין של הניגון הנ"ל. - בהמשך של הרצועה תשמעו גם תנועה המושרת בוויז'ניץ על "ומלאכים ייחפזון" - השארנו את זה להנאתכם, (למיטב ידיעתנו לא ידוע כיום בוויז'ניץ מקורה של התנועה הזאת, ונשמח מאוד לשמוע מקור לזה אם יש).

#19

ניגון עתיק

הנה לפניכם ניגון עתיק מלא רגש ויפה מאוד, היה מושר ומוכר בעיקר בחצה"ק בגאליציע ולכן יש שמייחסים אותו כניגון, אך לא ידוע מקור ברור לזה, יש שמייחסים אותו לצאנז. - גם כיום הניגון מוכר מאוד ומושר רבות על "לכה דודי" (וכן על "כל מקדש") - והנה הוא לפניכם (19-01) מתוך האלבום המפואר "א שבת אין סאטמאר", מושר בטוטו"ד על ידי הבעל מנגן הנודע ר' לוי יצחק פאלקאוויטש הי"ו

#20

א געשמאקער לכה דודי ניגון

הנה לפניכם ניגון עתיק מלא רגש ויפה מאוד, מקורו לא ברור, מושר רבות בקה"ק "דושינסקיא" וכן בקה"ק "נייטרא". מקורו לא ידוע, לקהלות הנ"ל הובא ע"י משפחת בני הרה"ח ר' שמשון פישער ז"ל, וכן מושר הניגון כיום גם ע"י משפחות פישער וגליק, שניהם מקורם מעיר הבירה וויען, יש להם קשרים משפחתיים ושניהם בזכות עצמם בעלי מנגנים, ובמשפחותיהם השתמרו ניגונים רבים, ששמעו בעיקר בוויען מאדמורי"ם וחסידיים שהיו מגיעים ואף התגוררו בוויען בתקופת מלחה"ע הראשונה, והם אלו שהביאו את הניגון לקהלות הנ"ל.

והנה הוא לפניכם (20-01) מושר על ידי הבעלי מנגנים מדושינסקיא הרה"ח ר' גבריאל אבלס הי"ו עם הרה"ח ר' אביגדור ויינברגר הי"ו - והנה גם הקלטה נוספת (20-02) מהאלבום המפואר "זכרון אבותינו", אוסף של פארציטישע

ע"י ר' בן ציון שנקר ע"ה ומקהלתו המפוארת, מתפללי השטיבל המודז'יצאי בפלטבוש. - והקשיבו כאן (22-01) לשירה המקורית של רב"צ מתוך "מודז'יץ חי - שבת".

#23

ריקוד "לא תבושי" לרבי שמעון ווישקער הי"ד

נכד בעל "בני שלשים" מקאסאן זיע"א

"א הייליגער ניגון - הניגון הקדוש" כך ראוי לכנות את הניגון השני שאנו מביאים לפניכם, בניגוני "לא תבושי", וזה ניגון ריקוד המושר בכל תפוצות ישראל ממש ואפשר לומר שזאת הבחירה הראשונה של כל בעל תפלה באשר הוא, ותמיד תמיד הניגון הזה יושר בהתלהבות ובהתרוממות טפח וטפחיים מעל הרצפה. רבים ידמוהו ויכנהו כ'צאנזער ניגון' ואחרים כראפשיצער ניגון, כי יש לו באמת טעם זקנים, טעם של פארציטישע ניגון מהיכלי הצדיקים של דורות הראשונים. ובכן מי הלחין את הניגון החביב והמלבב הזה?

ובכן ניגון זה הוא "ניגון קאסאן", שחיברו הקדוש ר' שמעון וייס הי"ד, נכד ה"בני שלשים" האדמו"ר הראשון לבית קאסאן זיע"א, מהעיר ווישקע ומכאן שמו ר' שמעון ווישקער. והניגון היה מושר אצל חסידי קאסאן עם חרוזים באידיש, כפי שמסופר על ידי שרידי החסידים וצאצאי האדמו"ר מקאסאן. ומהיכן נובע הטעות לייחסו כניגון צאנז? ובכן מעשה שהיה כך היה, האדמו"ר השפע חיים מצאנז קלויזנבורג זיע"א, היה מסתובב במחנות הדי. פי. של שרידי היהודים משוחררי הנאצים ימ"ש, בכדי לחזקם ולעודדם, ואתו עמו היו קבוצה של בחורים מתלמידי ישיבת קאסאן שהסתובבו עמו, והם היו שרים את הניגון הזה, מה שמצא חן בעיניו של השפע חיים, שגם אמצו והיה משוררו בעת שהיה רוקד מצוה טאנץ, וגם בעת שהיה רוקד 'בואי בשלום' בהתלהבות בליל שבת כדרכו בקודש, ומכאן השתרש הטעות לייחסו כניגון צאנז, וכאמור סגנונו העתיק של הניגון הוסיף אל הדמיון לייחסו כניגון עתיק מצאנז ויש שגם חיוו את דעתם שבוודאי זה

האדמו"ר השפע חיים זיע"א בעת ריקוד מצוה טאנץ

ניגון של ר' אביש מאיר, ואחרים מייחסים אותו לראפשיץ. אך כאמור זהו ניגון שחובר ע"י ר' שמעון ווישקער הי"ד הנ"ל בשנים שלפני המלחמה, וזכה שניגונו נהפך לנחלת כלל ישראל ששרים

לא אוכל לשכוח כד הווינא טליא, עת ששמעתי את הניגון לראשונה על "לכה דודי" ע"י הבעל תפלה הגה"ח ר' אברהם מרדכי דוידוביץ שליט"א, דמי קפא בקרבי מרוב רגש. הפאליס מאוד מתאימים לפסקאות לכה דודי, במיוחד הפאל השלישי על "לקראת שבת" והפאל הרביעי-האמצעי, זה כבר ממש פירוש המלות כזעקה מתוך הלב "אוי מקדש מלך...". מני אז הניגון מושר רבות בקה"ק דושינסקיא על "לכה דודי".

גם הרה"ח ר' אהרן גרינצווייג ז"ל, המוהל המפורסם והבעל תפלה הקבוע אצל הרה"צ ר' אשר פריינד זצ"ל (אודותיו נכתב מאמר מיוחד לזכרו בגיליון "עתיקין" #5 לחג השבועות תשפ"א) היה משורר ניגון זה פעמים רבות על לכה דודי. וזהו אכן ניגון יפה מלא רגש, ויש בו את כל הסגולות להפוך לניגון עממי.

ריקודי לא תבושי

#22

ניגון "לא תבושי" לאמרי אש ממודז'יץ זצ"ל

הניגון המפורסם העממי העולמי על "לא תבושי" - כך ראוי לכנות את הניגון שבחרנו להציב ראשון ברשימת ניגוני "לא תבושי", "א געשמאקער ניגון" והוא ניגונו של האדמו"ר האמרי אש ממודז'יץ זצ"ל, שהמשורר הגדול לבית מודז'יץ הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה פרסמוהו באלבומו הנוסטלגי והמפורסם "מודז'יץ חי - שבת". ולמעשה לא חיברו הרבי האמרי אש כניגון "לא תבושי", אלא על "מכלכל חיים" לימים הנוראים, וזה מהניגונים הראשונים של האמרי אש, עוד בטרם הוכתר לאדמו"ר, וכדרכו בקודש של האמרי אש היה מחבר כל שנה ניגון חדש על "מכלכל חיים", בסגנון הייחודי הזה, שמתחיל עם ההגיה של "בא בא בום בום" ... והיה זה ר' בן ציון שהלבישו על "לא תבושי", שהיה ידוע במומחיותו הגדולה להתאים ניגונים למילים. אמנם לזה אפשר לקרוא 'המצאה של ממש', כי גם במודז'יץ כמו בשאר קהילות ישראל, שרים ניגון ריקוד על "לא תבושי", וכאן בחר ר' בן ציון ניגון בסגנון הייחודי הזה, שהוא לא וואלס ולא מארש, אלא ייחודי לניגוני מכלכל חיים של האמרי אש, שזה כסגנון הניגונים שאביו האמרי שאול זצ"ל היה מחבר על "שמחה לארצך".

ואכן הניגון הזה, כפי שרב"צ משוררו על לא תבושי, כל כך מותאם עליו, גם מצד פירוש המלות שבו, וגם מצד מבנהו של הניגון, שסוחף את כולם עם התנועות המיוחדות שבו ובמיוחד לפני הפאל השלישי הגבוה, ...אה אה אה איי, בואי בשלום... שסוחף את כולם, און עס זינגט זיך פון זיך אליינס, ואין זה פלא שהניגון כל כך תפס את כל כלל ישראל ממש על כל גווניו ושבטיו, מהחסידיים ועד לקהלות המודרניות ברחבי העולם. - והנה הוא לפניכם בביצוע המקורי באלבום הנ"ל, מושר בטום טעם ודעת

#25

קול צהלה ורנה

"קול צהלה ורנה, שפתינו אז תרננה" אחד הניגונים המוצלחים והמפורסמים של ר' בן ציון שנקר ע"ה, ניגון סוחף ומלהיב, שרגשות התקווה, האמונה והתחנונים משתלבות בו יחדיו, ואין צורך להכביר במילין בניגון כה מפורסם שכל עם ישראל מכירו ומשוררו. והנה הוא (25-01) מתוך האלבום המפורסם "מדור לדור" שהוציא רב"צ שנקר בשעתו.

יש ששרים אותו כריקוד "לא תבושי", ואמנם הניגון כשלעצמו סוחף ומלהיב און דאס זינגט זיך זייער געשמאק אויף לא תבושי, מה גם כאשר מילות הניגון המקורי מתאימות גם על פירוש המלות של "לא תבושי". - והנה לפניכם הניגון משירתו המקורית של ר' בן ציון ע"ה.

#26

פריילאך אידן מיר דארפן זיין צופרידן

אחרון אחרון חביב. אחד הניגונים החזקים על "לא תבושי" ומושר רבות בהרבה בתי מדרשים, הוא ניגונו המפורסם של המשורר הגדול, הרה"ח ר' יום טוב ערליך ע"ה, ניגון ריקוד מיוחד במינו, שסוחף ומרגש, מעורר חדווה ועוז, מרקיד ומלהיב את כל הקהל ברגעים הנעלים בו אנו מסתובבים לצד מערב בכדי לקבל את פני שבת מלכתא. ולא בכדי בכדי מתלהב הקהל בשוררם בניגון הריקוד הזה. - ניגון זה הנקרא "שבת אין פעלד" נמצא באלבומי השביעי של ר' יום טוב, שנבחר ע"י ר' יום טוב לניגוני שבת קודש, ובו נמצאים כל ניגוניו הידועים והמפורסמים של ר' יום טוב על שבת.

ר' יום טוב שהיה א' פלאם פייערדיגער קארלינער חסיד", כתב וגם הלחין את הניגון הזה, כי חפץ היה לתאר בתיאורים חיים ומוחשיים (לעבעדיגע און שפירנדיגע באשרייבעניש), את קבלת השבת על ידי האר"י הקדוש והבעש"ט הק' ז"ל, כשהיו יוצאים השדה לקבל את פני שבת המלכה. מטיב ר' יום טוב לתאר היאך שכל הבריאה כולה, הימים והנהרות, היערות והאילנות, החיות והבהמות, ועופות השמים, כולם כאחד מרננים ורוגשים ורוקדים, בעת קבלת שבת. כאשר כדברי הקדמה נוסף ר' יום טוב דברי חיזוק ונחמה, שכל שומעיהם ייחרתו הדברים במוחם ולא יישכחו מלבם לעולם. - "אוי פריילאך אידן מיר דארפן זיין צופרידן, מיט אונזער בורא, מיט זיין תורה...."

גם הניגון המיוחד במינו שהלחין ר' יום טוב בעצמו, והתאימו לרוח הדברים הנאמרים בו, כך שגם הניגון מפרש מעורר ומרקיד, ברוח הרגעים הנעלים של קבלת

אותו בהתלהבות לקראת שבת המלכה, ובוודאי יהיה זה לעילוי נשמתו הטהורה. והנה לפניכם (23-01) הניגון מתוך אלבום "כי בא מועד - ניגוני צאנז", מושר בטוטו"ד על ידי מקהלת חסידי צאנז בארה"ק.

#24

ריקוד "לא תבושי" לקדושת ציון מבאבוב הי"ד / ניגונו של הגאב"ד הרמ"א פריינד זצ"ל / פרזות תשב' ליובאוויטש

עוד ניגון מפורסם למאוד, מתלבש ומושר היטב על "לא תבושי", הניגון שזכה לפרסום רב בזכותו של מרן הרמ"א פריינד גאב"ד ירושלים זצוק"ל, שהיה שר אותו רבות במצוה טאנץ, בהתעלות ובהתלהבות נוראה, כפי שחקוק זאת היטב באלו שזכו לראות את הריקודין קדישין אלו, וניגון זה היה חביב בעיניו למאוד, מפני שהיה מושר ע"י אביו הגה"ק מהוניאד זצ"ל. - גם בליובאוויטש מוכר הניגון ומושר על "פרזות תשב".

מחברו של הניגון הוא מרן הקדושת ציון מבאבוב הי"ד, שהלחינו לרגל חתונתו בזיוו"ש עם בת הגה"ק מראצפערט זיע"א, והניגון נתפרסם מאוד, שכן חותנו זקינו הרה"ק מהורנסטייפל זי"ע הגיע אז להשתתף עם פמליא מחסידי ממדינת אוקראינה (רוסיה), ובשובם למדינתם הביאו עמם את הניגון הלז שקלטו אזניהם ומאז נתפרסם מאוד ובמיוחד במחוזות אוקראינה. וסיפר הגאב"ד הרמ"א פריינד זצ"ל שאביו היה נוכח בחתונה ההיא והיה בין המשוררים, והכיר את הניגון רק מהפאל השני, שכן את הפאל הראשון, הוסיף מרן הקדושת ציון מאוחר יותר. - והנה לפניכם (24-01) הניגון מתוך האלבום "שירי ציון" בשירתם המלבבת של מקהלת חסידי באבוב.

והניגון כאמור מוכר גם בליובאוויטש, והיה זה בהתוועדות י"ט כסלו תשכ"ט, שרו החסידים את הניגון, כניגון שמחה, והרבי מליובאוויטש זיע"א התבטא במהלך השירה, שראוי לשיר ניגון על הפסוק "פרזות תשב ירושלים", ואכן אח"כ בשיחה של הרבי דרש בסיומה מבעלי המנגנים שיתאימו את הניגון הזה לפסוק הזה, וישירו אותו שנית ביתר שאת וביתר עז, כשהרבי מדרבן את הקהל שעל אף שנמצאים בגלות בחושך כפול ומכופל, עומדים אנו הכן במצוות ומעש"ט לגאולה השלימה, בשובה ונחת וכו', והמנגנים והציבור החלו לשיר את הניגון מיד, כפי שתשמעו כאן (24-02) הקלטה מההתוועדות ההיא, של שירת הניגון, שיחת הרבי ושירת הניגון שוב על הפסוק "פרזות תשב ירושלים".

זמירות יאמר

שבת. והנה הוא לפניכם (26-01) בנעימה מוזיקלית, מתוך האלבום "מזמור לתודה", אוסף מניגוני ר' יום טוב ערליך, בניצוחו ועיבודו של חנן וינטרניץ. אך בכדי להבין את תוכנו של הניגון, חייבים לשמוע אותו מפיו של ר' יו"ט (26-02), מתוך האלבום המקורי, כי אין כמו שירתו של ר' יום טוב, אשר שר מיטן גאנצן ברען און חיות. - לזכותו של ר' מרדכי וורדיגר ייאמר, שרבים התוודעו לניגון הזה, מאלבומו המפורסם שהוציא בשעתו מניגוני ר' יום טוב ערליך ע"ה.

"אוי, אוי,

עס קומט שבת אויף דער וועלט

און אינמיטן פעלד

מקבל זיין דעם ליבן שבת האט

ער זיך געשטעלט..."

השבת כבר מגיעה,

ושם באמצע הבקעה,

נעמדו הם לקבל את השבת

החביבה האהובה..(פני שבת מלכתא

אוי, אוי, אוי, אוי,

"בואי כלה!

דער שבת איז פאר אלע

נישטא קיין שול, נישטא קיין

עמוד, קיין זאך איז נישטא,

קום קום כלה

עס ווארטן אויף דיר אלע

שעפסאלאך מיט בהמה'לאך 'פני

שבת נקבלה..."

בואי כלה,

השבת לכל היא נחלה,

אין בית כנסת, אין עמוד,

שום דבר אינו בנמצא

בואי, בואי כלה

מצפים לך כולם בצלה

הכבשים והעיזים,

'פני שבת נקבלה'...

דער צדיק זינגט א ניגון

ס'איז א פארגעניגן

ס'קומען צו די ציגן

זיי האבן נישט קיין רוה

די קעלבעלעך די קליינע

די שעפסעלעך די שיינע

איינע גלייך נאך איינע

רוקן זיי זיך צו

געקומען זענען אלע

מען הערט עפעס א כלה

מען זעהט דעם צדיק טאנצן

מען הערט אויס זיין געזאנג

עפעס נעמט זיי ציהען

עפעס נעמט זיי בריען

עפעס נעמט זיי גליען

אין קעפל א געדאנק

והבקעה כולה מלא

שומעים איזו שהיא כלה

מסתכלים על הרקידה

מתענגים מן הנגינה

משהו כאן מושך אותם

משהו כאן כובל אותם

משהו כאן קורא להם

כחבלי קסם קורץ להם

בואי כלה

דער שבת איז פאר אלע

"הערט אויס ליבע אידן

וואס איך וועל אייך דערציילן

און איהר וועט זיין צופרידן

זייער שטארק מיט דעם.

"די מעשה האט געטראפן

איך וועל אייך זאגן אפן

מען זאגט אז ביים אריז"ל

מען זאגט אז ביים בעל שם

זכרונם לברכה

מיר ווייסן להלכה

אז אט די מלאכה

האבן ביידע גוט געקענט

שטיינער מאכן זינגען

וואסער מאכן קלינגען

בוימער זאלן שפרינגען

און פאטשן מיט די הענט

"פריילאך יודען

מיר דארפן זיין צופרידן

פון אונזער בורא, מיט זיין תורה,

גליקלאך זיין אסאך

און מיר גלויבן

אז דער פון אויבן

האט געגעבן כח אויך זיינע

צדיקים'לאך..."

"אוי, אוי,

דער צדיק איז אמאל

געגאנגען בארג און טאל

מיט תלמידים מיט חסידים, א

באשטימטע צט אל..."

עלי בקעה והר

עם תלמידים, עם חסידים, יחידי

סגולה מלווים.

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמר

די שעפסעלעך די ציגעלעך מען
קומט פון אומעטום

און זיי בליקן

און זיי קוקן

און פון גרויסן פארגעניגן רינגעלט
מען ארום

הכבשים העיזים
יורדות מן ההר

והן מביטות

רגליים מושיטות

ומרוב הנאה
מעגל כאן נוצר

אוי הוי אוי אוי אוי

זעהט נאר ווער ס'פליעט

די פליגלעך אויסגעצירט

מלאכים קומען צו דעם צדיק און
זיי טאנצן מיט

ראו והביטו הם מרחפים

עם כנפיהם מעופפים

אל הצדיק בריקודים יפים

מצטרפים

קומט קומט אלע

דער שבת איז פאר אלע

ווער ס'הייט דעם שבת איז דער
שבת פאר איהם דא

קומט קומט אלע

עס ווארטן אויף דיר אלע

בואי כלה בואי כלה

פני שבת נקבלה

בואו והצטרפו אף אתם

השבת היא גם לכם

כל שומר שבת השבת
היא גם שלו

יהודים התקרבו נא

מצפים לכם ברננה

בואי כלה בואי כלה

פני שבת נקבלה

אוי אוי אוי אוי אוי

עפעס האט דערשפירט

דער ווערימעל וואס קריכט

די פייגעלעך די הייזעלעך די
הערצעלעך גערירט

אוי הוי אוי אוי אוי

א טומל א געלויף

די קעפלעך אויף ארויף

און צוביסלעך

אויף די פיסלעך

הייבן זיי זיך אויף

התולעת הזוחלת תדיר

מרגישה משהו באויר

הציפורים הבתים
את ליבם מעיר

מרוצה מאומה

ראשים מביטים השמימה

אט אט ללא משים

רגליהם מתרוממים

טפח מעל להרים

רקדו רקדו יהודים

אלו תענוגים

רגליים קדמיות
פוצחות בריקודים

בקר וצאן

בכוה ובאון

שרים כולם

רוקדים כולם

כל אחד בכוחותיו

טאנצט טאנצט אידן

א פארגעניגן

אויף די פוס די הונטערשטע ווי
שיין עס איז צו זעהן

שאף און רינדער

ווי די קליינע קינדער

אלע זינגען

אלע שפרינגען

יעדער ווי ער קען

אוי אוי אוי אוי אוי

קוקט נאר אין דער הוייער

די שטערן טוען מיר נאך

און זיי טאנצן

און זיי גלאנצן

אויף א ווייסן רוייער

הסתכלו רק בשמי מעל

גם כוכבים
מצטרפים למעגל

והם קופצים

מנצנצים

על אשן לבן שם מעל

כותל טייערער כותל הייליגער

אם תארנו לעיל את המעמד הנעלה של קבלת שבת ע"י חסידים ואנשי מעשה במניינים המרכזיים בכותל המערבי, והבאנו את ניגונו המלבב והמלהיב של ר' יום טוב עהרליך ז"ל. - ברם, ישנם רבבות אלפי חסידים שנמנעים מללכת אל הכותל המערבי במצוות רבם ומאורם הגדול, אוהבם וליבם של ישראל, רשכבה"ג מרן רבינו הדברי יואל מסאטמאר זיע"א. - מהראוי להביא עוד שיר מהרה"ח ר' יום טוב ע"ה על הביקור של הרבי זיע"א בכותל המערבי.

היה זה בשנות תש"ה תש"ו, כאשר ניצל הרבי הדברי יואל מציפורני הנאצים ימ"ש, עלה לארץ הקודש על מנת להשתקע בה והתגורר בשכונת בית ישראל בירושלים עיה"ק. - ובכותבי שורות אלו צפים ועולים ברעיוני, את אשר שמעתי פעמים רבות ממנו"ח הרה"ח ר' אשר מרדכי ציינוירט ז"ל, שהיה רגיל לספר בערגה ובהתרגשות, על עבודת הקודש של הרבי זיע"א אשר זכה לראות בשנים האלו בימי הושענא רבא ושמחת תורה, בבית מדרשו הקט שהיה ברחוב שערי פינה בעת ההוא, והיה מספר שהיו שם בקושי כמה מניינים (ואם לדייק בדבריו, מנין או שני מניינים) והוא בהיותו נער היה עומד מול הרבי זיע"א וצופה בעבודת הקודש של הרבי, בנענועים בהושע"ר והריקודין קדישין בשמחת תורה שנמשכו שעות רבות בהתעוררות ובהתלהבות עד כלות הנפש כדרכו בקודש כידוע, והיה ממשיך ואומר, שאף בשנים מאוחרות יותר, כאשר זכה שוב להיות נוכח בעבודת הקודש של הרבי זיע"א בויליאמסבורג מול אלפי החסידים - לא ראו שום שינוי כהוא זה בעבודת הקודש של הרבי בויליאמסבורג,

שם, נסע יחד עמו לדודו של אביו מרן הקדושת יו"ט זי"ע לקחת ממנו ברכת פרידה ולהתברך מפי צדיק. מרן הקדושת יו"ט זצ"ל כיבד את אורחיו ביותר הכבוד, וגם בנו, לימים האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, שהיה אז בחור כבן י"ד שנים, היה שם באותו מעמד. כשנתנו לפניו לאכול, נענה הקדושת יו"ט ואמר לאורח הילד יואל אשכנזי, שיאכל עם בנו מקערה אחת, באומרו: "אתה שמך יואל, והוא ג"כ שמו יואל; ואתה נוסע לארץ ישראל, ובני יואל הרי הוא אוהב את ארץ ישראל, על כן מהראוי שתאכלו יחד מקערה אחת". (מושיען של ישראל).

הנגינה בממלכת סאטמאר

ואם באנו לדבר על עבודת הנגינה של מרן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, חשוב מאוד לציין את אשר מדגישים חסידיו ותלמידיו של הרבי זי"ע, שלא שייך לדבר על הנגינה של האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, כי לדבריהם, אם כי הרבי היה, "דער סאטמאר רבי מיינט עפעס אנדערש". גם כ"ק האדמו"ר המהר"א מסאטמאר שליט"א הדגיש את זה, בשיחה המיוחדת שקיים עם בעלי המנגנים מחצה"ק לקראת הימים הנוראים הבעל"ט. - אמנם ללא ספק שעבודתו הקדושה של האדמו"ר מסאטמאר השפיע על המלחינים לבית סאטמאר, והניגונים שהולחנו על ידם "מתרגמים" את ההשראה של האווירה הקדושה שהיתה שוררת בסביבת האדמו"ר בכל ימות השנה ובמיוחד בימים הנוראים כידוע, וכבר הבאנו לפני שנה מספר ניגונים מחצה"ק סאטמאר לימים הנוראים.

#28

ניגון חמול תשל"ט

רביה"ק מסאטמאר עם חתנו הרה"צ ר' ליפא זצ"ל בחזרתו מכותל המערבי

אחד הגדולים סאטמאר היה המשב"ק הרה"צ ר' יאסל אשכנזי ז"ל (וגם ממנו הבאנו בגיליונות "עתיקין" לימים הנוראים אשתד). תשל"ט, שנתו האחרונה של הרבי זי"ע עלי אדמות, הלחין ר' יוסל ניגון התעוררות מיוחד במינו לימים הנוראים על "חמול", בהלחנת הניגון הזה לקח חלק גם המשב"ק השני הרה"ח ר' יהושע מענדלאוויטש שיבד לח"ט, שעזר לר'

מאשר עבודתו הק' בירושלים, הדרשות, הנענועים והריקודין קדישין עד כלות הנפש בארה"ב, היו ממש באותו אופן בדיוק כשם כאשר זה היה מול הקהל הקטן שהצטופף בבית מדרשן בירושלים בשנים ההם.

באותה תקופה ביקר הרבי זי"ע א בכותל המערבי, כאשר כולו אפוף התרגשות ורטט מהצרות הרבות שעברו על עם ישראל במלחמה האימומה שזה אך עתה הסתיימה, וגם מהמצב של עם ישראל בשנות התקומה הקשים שאחריה ובמיוחד בארה"ק ובכל תפוצות, בכה שם הרבי זי"ע מאין הפוגות.... כפי שמטיב ר' יו"ט ערליך לתאר בניגונו שנשמע להלן.

ניגוני ארץ ישראל

ניגון קדיש לימים הנוראים /
הקפה השביעית בסאטמאר

ברם, בטרם ניגש לניגון הזה, ראוי לספר גם אודות ביקורו הראשון של רביה"ק מסאטמאר זי"ע א בארה"ק בשנת תרצ"ב, אשר כידוע ישנם שתי ניגונים המושרים בחצה"ק סאטמאר שהביא אתו הרבי מארה"ק מהנסיעה ההיא, הראשון הניגון המושר על "קדיש בימים הנוראים", הניגון אשר שמע הרבי זי"ע, מחסיד ירושלים מושר על "טובים מאורות" בקידוש לבנה (והנה הוא לפניכם (27-01) מתוך האלבום המפורסם "אנעים זמירות" שי"ל ע"י ידידנו הרה"ח ר' שלום סאנדעל שיחי). והניגון השני, המושר בחצה"ק סאטמאר בהקפה השביעית בשמח"ת, אותו שמע הרבי מש"ב הגה"צ המפורסם ר' יואל אשכנזי זצ"ל, משרפי מעלה שבחסיד סלאנים בטבריה, והיה זה בעת שהיה הרבי בדרכו לאניה חזרה לעירו קראלע, בה שימש ברבנות באותה עת. התלוו אליו חסידים, רבנים ואנשי מעשה, ביניהם היה גם ש"ב של הרבי, החסיד רבי יואל אשכנזי, שפיוס לעצמו באותה עת, את הניגון הלז עם המילים: "יואליש, יואליש, וואס וועט זיין מיט דיר, דער רבי פארט שוין אהיים", והניגון מצא חן בעיני הרבי זי"ע, שהחל לשיר אותו מני אז על ההקפה השביעית, הניגון התפרסם גם על "יחי אדוננו מורנו ורבנו", וכן על "יבנה המקדש עיר ציון תמלא", והנה גם הוא לפניכם מתוך האלבום "אנעים זמירות" הנ"ל (27-02)

ברבות השנים נסע פעם ר' יואל אשכנזי לארה"ב, והגיע לבקר את ש"ב הרבי זי"ע, בהיכנסו התלונן בפני הרבי, שהתקשה למצוא את ביתו של הרבי היות ואין שלט על הדלת שכאן גר האדמו"ר מסאטמאר, נענה הרבי זי"ע לעומתו בדרך צחות: "היה לכם לשאול איה משכנו של ה'שונא ציון' הידוע, או אז היו כולם מראים לכבודו מיד את מקום דיר תי". כתשובה לכך הזכיר רבי יואל אשכנזי לרבי, את אשר התבטא עליו אביו מרן הקדושת יום טוב זי"ע א בנערותו שהוא אוהב את ארץ ישראל, וגופא דעובדא הכי הוי: בילדותו, טרם שנסע רבי יואל עם אביו הרה"ח ר' ברוך אשכנזי זצ"ל לארץ הקודש לחונן את עפרה ולהשתקע

יוסל בהלחנת הניגון כאמור ובמיוחד בפאל השלישי.

כיום הניגון מושר אצל כ"ק אדמו"ר מהר"א שליט"א על פתחו לי בהושענא רבה. והנה הוא לפניכם (28-01) מתוך האלבום "אנעים זמירות" 4. - והנה גם (28-02) השיר שר' יום טוב ערליך ז"ל שר עליו את הגראמען ובו הוא מתאר את ביקורו של הרבי זי"ע בכותל המערבי בשנות תש"ה/ו כאמור. והמוזיקה שאתם שומעים כאן מנוגן בטוטו"ד של הרה"ח ר' שלום סאנדעל שיחי'.

ביים כותל

שטייען ביים כותל דארט אידן
אסאך, בכותל המערבי, יהודים לאין ספור

די הארץ איז דאך פול מיט
געפילן, הלב מלא הוא ברגשות,

יעדערער בעט זיך אן
אנדערע זאך, לכל אחד בנפרד דאגה ומחסור

יעדער עס זאגט אויס זיין
ווילן, כל יהודי שוטח הבקשות,

יעדער עס טוט עפעס בעטן, כל אחד מתחנן לישועה,

יעדערן דארף מען דאך רעטן, אין אחד שלא חסר לו מאומה,

איינער בעט קינדער און
איינער בעט געלט, זה זקוק לילדים, וזה זקוק לכסף,

און איינעם געזונט עס פעלט.
והשלישי על רפואה שלימה
דמעות שופך!

דער רבי צום כותל טוט רוהיג
צוגיין, הרבי אל הכותל ניגש בצעד איטי

גענומען צורייסן די קליידער, קריעה בבגדו קורע

און ער פלאצט אויס אין א
גרויסן געוויין, מול האבנים הקדושות פורץ בבכי

וואס ווערט דאך אלץ
שטארקער כסדר, המתחזק מרגע לרגע

עס קאן זיך ניט איינהאלטן
קיינער, מסביב אין אחד שאינו מצטרף

עס וויינט מיט אים א יעדער
איינער, כל הקהל בבכי מייבב

ער לייגט זיך זיין האנט, אויפן
הייליגן וואנט, על הקיר הקדוש הוא מניח יד

און בעט און ער רעדט
דורכאנאנד, פותח ומדבר מיד

"כותל טייערער, כותל
הייליגער, ליבע וואנט פון
שטיין!"

כותל ליכטיגער, כותל
פרעכטיגער, הער אויס דעם
געוויין!

יארן טויזנטער דו שטייסט
אליין דא אינמיטן,

דו קלייבסט אויף די טרערן פון
די טייערע אידן,

ביסט געבליבן נאר אליין, ווי
קאנסטו זיין דען צופרידן.

כותל טייערער, כותל הייליגער,
האסט אזוי פיל חן!

כותל ליכטיגער, כותל
פרעכטיגער, ליב איז יעדער
שטיין!

יעדע לאנד האט אין איר שטאט
א פאלאץ א שיינעם,

און מען דינט דארט זייער (אפ)
גאט אלע אין איינעם,

און דא דעם באשעפער'ס
שטאט, האסט נאר א וואנט,
מער נישט איינעם.

דער גלות ציט זיך אן א שיעור,
עס נעמט גאר נישט קיין סוף,

געבליבן זיינען אידן מיר, ווי
פארלאזטע שאף,

וועלף עס קומען פון דעם
וואלד, פארצוקן יעדן,

עס וועט דאך נישט בלייבן
באלד, וואס צו רעטן.

דורכגעגאנגען זיינען אידן, צרות
פיין און ליידן,

און מען האט דיר ניט פארביטן,
ניט געטאן אויסמיידן,

און זיי דאווענען נאר צו דיר, און
זיי בעטן נאר ביי דיר,

"כותל יקר כותל קדוש כותל
אבנים!"

כותל אהוב האיןך שומע בבכיות
ההמונים?

זה אלפי שנים שאתה נציב כאן
לבדך בתווך,

מקבץ דמעותיהם של יהודים
אפופי מצוקה,

ואתה כאן לבדך, מדוע לא
תשמיע קול זעקה?

כותל יקר כותל קדוש כותל מלא
בחן!

כותל מפואר כותל מאיר כמה
אהוב כל אבן!

לכל מדינה יש מקום יפה במיוחד

לעבודת אליליהם נקבצים הם
כאחד

וכאן בעירו של ד' למה יש רק
קיר אחד?!

הגלות הן נמשכת, ואיננו רואים
את הסוף

כצאן ללא רועה צרות לאין סוף

זאבים מן היער לטרף משחרים

רבונן של עולם תכף לגאולה,
כבר אין נשארים!

עברו יהודיך סבל ותלאות

שמך לא שכחנו לא ניסינו לשנות

רק אליך מתפללים מבקשים עד
בלי די

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

והכותל נענה בחזרה:
דער כותל געענטפערט האט צוריק,
גם אני איני יודע טעם
"איך האב אויך גאר נישט קיין גליק,
כל צרותיהם של ישראל אני שומע
אלע צרות פון די אידן הער איך אויס,
צערי גדול כל מכאוביהם רק קיינמאל בין איך נישט צופרידן,
אני יודע מיינ צער איז גרויס,
אך רואה אני בשמים איך איך זעה אבער אין הימל איז דארט אלעס שוין צוגעגרייט,
מלך המשיח בבגדו כבר זיין קעניגליכער קלייד.
הרי תכף שימע קול השופר דער שופר זיינער וועט דאך שוין באלד הערן זיך,
עם ישראל יגאלו מגלות גיד,
גם אני הכותל אגאל אז אמת צוזאמען וועט דאך קומען דאן א ישועה פאר מיר אויך.

ליבער טאטע, וויפיל איז דער שיעור.
אין די לאגערן ביים דייטש, איז מען אליין געווען,
און די גרעסטע צרות פיל, האט מען אליין געזעהן,
פון די גוים האבן מיר אזוי געליטן,
קיינער נעמט זיך גארניט אָן פאר די אידן.
אויף דער עקידה איז געגאנגען, יצחק אונזער זיידע,
און היינט געגאנגען זענען מיליאנען, אויף דער עקידה,
דער זיידע יצחק האט געהאט נאר שרעק,
די זעקס מיליאנען יענע טעג, אויף אַן אמת זענען זיי אוועק.
במחנות ההשמדה ראו במוחש
אף בעמק הבכא ממש
מאומות העולם סבלנו רעות ומרות
אין מושיט יד להציל מן הצרות
יצחק אבינו צעד לעקידה
מליונים מעמו הצטרפו לצעידה
יצחק הסתפק בבהלה
ששת המליונים רמי המעלה עלו השמימה בסערה

כותל, כותל, וואנט פון שטיין,
הער אויס כותל דעם געוויין,
מען קאן שוין מער נישט ליידן קיין כח איז נישטא,
זאל שוין טאקע באלד קומען די גוטע שעה.
זעה די גוים אלע וואס האבן שלעכט'ס געטאן דעם איד,
זיי לעבן אלע גאר א גוטן טאג, און עס פעלט זיי גארניט ניט,
דער באשעפער זאגן זיי, האט פיינט דעם איד,
און אז מען טוט די אידן וויי, ארט עם ניט.

נידעריג, נידעריג, איז ער געפאלן ביז דער ערד,
דער איד איז שוין די ישועה ווערד.

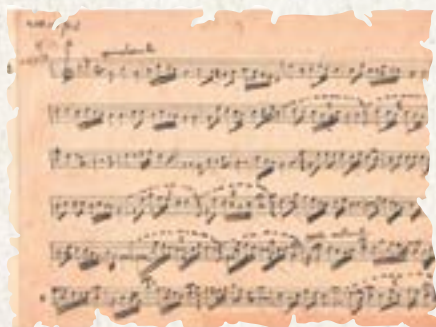
#29

ניגון "כל מקדש" / "הילוכך" /

"היה עם פיפיות"

לר' בעריש ווישעווער הי"ד

לשולחן המערכת של "עתיקין" הגיעה בקשה מיהודי שהוא מחפש את הניגון "כל מקדש" סאטמאר של הרה"ח ר' בעריש ווישעווער הי"ד, המושר בחצה"ק וויזניץ על "הילוכך". בהזדמנות זו הקשבתי אני הק' כותב השורות לניגון, און עס האט מיר געכאפט א התעוררות..... ואמרתי לעצמי, ניגון זה נכון לשוררו על "היה עם פיפיות". אודות לכך התחלתי לברר ופניתי אל בעלי

על "היה עם פיפיות". אודות לכך התחלתי לברר ופניתי אל בעלי

הנקרא "סקולענער רבי"

מי לא שמע, מי לא מכיר, מי לא יודע, מיהו זה שלא התעורר אי פעם מניגוניו הקדושים של כ"ק האדמו"ר מסקולען זצ"ל - הלא אין כמעט ניגון מאדמו"ר סקולען, שאך יצוא יוצאים שמעם בעולם ומיד, כל יהודי, באשר הוא ובכל העולם כולו, קולט את הניגון (כאפט אויף דעם ניגון) וגם מתרגש ומרגיש קשר לניגון. - כי הסקולענער ניגונים, רובם ככולם בנויים על פירוש המלות כפשוטו, אין בהם יצירתיות, כי לא זאת היתה מגמתם, אלא היו מתחננים אל ה' מעומק ליבם הטהור, ותפלותיהם נהפכו לניגונים, שנהפכו אח"כ לנחלת כלל ישראל כולו, וכדברים היוצאים מן הלב הנכנסים אל הלב.

וכמו נעים זמי רות ישראל, דוד המלך ע"ה בשעתו, שצרות רבות ורעות סובבוהו והיה קורא אל ה' מעומק לבו וכך נכתב "ספר התהלים" כידוע. - אותה מידה אפשר להמליץ על אדמו"ר סקולען זצ"ל, אשר גם המה כידוע "צרות רבות ורעות ראו וסובבו" בגולת רומניה תחת המגף הרוסי - בהיותם שם בתהומות הארץ, בעמק הבכא, בדד בכלא הקומוניסטי הידוע לשמצה, מבודדים האב מבנו, כאשר סכנת חיים מרחפת עליהם, כשהם מתפללים את ה' ומחזקים את עצמם ללא הרף וכל צרה ואיום עליהם נהפכה לשיר, ונתקיים בהם "תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלני", בניסי ניסים ניצלו והיתה הרווחה לעם ישראל כולו.

המנגנים מחצה"ק סאטמאר, מהם שמעתי שאכן החזן הנודע הרה"ח ר' ליפא לויאש ז"ל, (אודותיו כתבנו בארוכה בגיליון האחרון של "עתיקין" שי"ל לחג השבועות שעל"ט) היה שר את זה על ה' ית' עם פיפות, גם בנו של ר' ליפא, ידידנו עוז הרה"ח ר' משה חיים שיבדלח"ט אישר שאביו היה נוהג לשיר ניגון זה על "היה עם פיפות".

כמו"כ פנינו לחוקר הנגינה בממלכת סאטמאר, ידידנו עוז הרה"ח ר' יואל וועבערמאן שיחי, ראש המקהלה אצל כ"ק האדמו"ר מהרז"ל שליט"א, שאף שלח לנו את התווים הכתובים בכתב ידו של ר' בעריש הי"ד, כאשר הוא מציין מעליו: ניגון זה טוב מאוד על "היה עם פיפות".

והנה הוא לפניכם (29-01) מושר ע"י צאצאיו של רבי בעריש שיחי, והנה גם מפי חסידי וויז'ניץ (29-02) על "הילוכך" כאמור, מושר ע"י

#30

פנינה יקרה

ניגון "חמול" לר' ליפא לויאש ז"ל

ואדאמינא להכא, אם כבר דיברנו עם ידידנו היקר ר' משה חיים לויאש שיחי, חזן ובעל תפלה מפורסם בזכות עצמו וגם איש נעים הליכות, תמיד נשמע ממנו איזה דבר טוב, ניגון או עובדא טבא, שלח הפעם "פנינה יקרה של ממש" לזכות בזה את קוראי גיליון "עתיקין". יצירה שלימה על "חמול" ששלח אביו החזן ר' ליפא ז"ל, אל כ"ק האדמו"ר מסאטמאר זיע"א, והנה הוא לפניכם (30-01) מושר בפיו המתוק, מהקלטה ששלח בשנות תש"כ-תשכ"ה, אל ש"ב הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל, מראשי המשוררים והמלחינים בחצה"ק סאטמאר (גם מניגוניו הבאנו בגיליונות "עתיקין" לימים נוראים אשתקד).

החלק השני של הניגון שר' ליפא על "עוד יזכור לנו" מוכר גם מהאלבום המפורסם וכלילת היופי "והערב נא" של משפחת ווערצבערגער, שי"ל בשנת תשד"ם, ושם (לינק) מושר הניגון על "פרוק ית ענך", עם פאל נוסף כפי שתשמעו אוזניכם, על ידי ילד הפלא שמואל זאנוויל ווערצבערגער, שגם כיום זוכה הוא לכבד את ה' מגרוננו בקהילת סאטמאר בארא פארק. החלק הזה היה מושר גם על "הנרות הללו" אצל הרבי זי"ע ביומין דחנוכה ועוד חזון למועד אי"ה לכתוב על הנגינה ביומין דחנוכה בממלכת סאטמאר.

#31

ניגוני האדמו"ר מסקולען / תנועה על "אסדר לסעודתא"

וכאמור הסקולענער ניגונים הם כנחלת הכלל ומשום כך לא נותר לנו הרבה מה לחדש הרבה, אך נתמקד נא במילתא דמתאמרא בשמו של הנועם אליעזר זצ"ל, שאת רוב ניגוניו ודייקא אלו העמוקים והמרגשים ביותר, חיבר בשבתו בדד בעמק הבכא בכלא הסובייטי ברומניה, ואשר על כן ננסה ללקט מספר ניגונים, שיכולים קצת לשפוך אור ושנקבל מהם קצת מושג, האיך שהיה מתחזק במצבו הנורא ורומם את רוחו תמיד בכח גנינתו המופלאה.

(31-01) - הבה ננסה לתאר את הסקולענער רבי נכלא זה עתה ונחקר תחת איומים וייסורים, אך בלבבו מתרונן: אתה, אתה סתר לי, אוי אוי מצר תצרני, אוי אוי רני פלט, רני פלט תסובבני סלה. - כפי ששמעת את זה עתה מפיו של המשורר הנודע ר' דוד וורדיגר ע"ה.

(31-02) - יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך. איננו בעל דרשן ואין אני יכול לתת נאומים, ענה הסקולענער לשוביו הרשעים הקומוניסטים, בעת אשר התבקש מהם לתת דרשה לכבודם של משלחת של אורחים מטעם הממשל בארה"ב וביניהם גם רבנים ועסקנים, והוא נדרש מהשלטון הקומוניסטי לספר על "זכויות האזרחים היהודים" שתחת השלטון שלהם. - "יודע אני לשיר" אמר להם. נו, אדרבה נענו לעומתו, ישיר נא הראבינער. החל הוא לשיר את ניגונו הנורא: יודע בגוים..... אוי תבוא לפניך אנקת אסיר "אנקת אסיר".... נתן זעקה מנהמת לבו..... "שיין געזונגען" (שר יפה) נענו האורחים, "מיר האבן גוט פארשטאנען" (הבנו היטב) אמרו.

(31-03) - איכה ישיבה בדד, הסקולענער רבי יושב בדד, אך מקיים הוא בכל דרכיך דעהו. כי בדד ר"ת בכל דרכיך דעהו (שפת אמת)

(31-04) - ראש השנה היום, הסקולענער רבי משתוקק בכלות הנפש לקיים מצות תקיעת שופר, אך יושב הוא בדד ולבקש זאת מהרשעים הארורים, עלות לעלות לו בנפשו, אך לבו בוער כאש, מתגעגע ומשתוקק הוא לתקוע בשופר, מתחיל לזמר את הפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי, לחצרות ה'".

(31-05) - כאן תשמעו את הניגון הנורא הזה מושר ע"י בנו ממשיך דרכו כ"ק האדמו"ר רבי ישראל מרדכי זצ"ל, בעת סעודת מלווה דמלכה. (ושמעתי מבעל תפלה אחד, שבחר לשיר את הניגון הזה על "מסוד חכמים" בתפלת מוסף בראש השנה, בכדי לפתוח בסוד וזכות תפלתו של הסקולענער רבי זי"ע).

(31-06) - ראה עניי וחלצני... ריבה ריבי וגאלני. הקשיבו רק לניגון.... פירושים מיותרים. מושר ע"י הבעל מנגן הנודע ר' אייזיק האניג הי"ו, בהקלטה מיוחדת לקראת סעודת הודאה

והסקולענער ניגונים, רובם ככולם מפורסמים המה בכל העולם כולו באופן ודוגמה שאין להם רע ואח ולא רק שמ פורסים המה, אלא ניגוני סקולען לא ימושו מפיהם של ישראל עם קדושים, ועם כל התהפוכות שעוברות על "עולם הנגינה

היהודית והחסידיית" שעל דא קבכינא והלא זאת מטרנתו הקדושה בהפצת האור של הנגינה היהודית הטהורה, אמנם ה"סקולענער ניגונים", עדיין מושרים בפי כל, ולא רק מושרים, אלא מידי פעם בפעם מפציע עוד ניגון ועוד ניגון חדש מהאוצר הסקולעני שמגיע זמנו להתגלות וזה מתפשט מיד כמפציע אור בחושך - והלא דבר הוא ושומה עלינו קצת להתבונן בזה.

אין ספק שהסקולענער רבי ראוי להיחשב כרבה של כלל ישראל. אם כי אין אתנו יודע עד מה בבחינת ומעלת הצדיקים הקדושים, אך זאת כן נוכל להשיג, שצדיק כזה, אשר כל ניגוניו והגיגיו מתקבלים ומתפשטים בכל עם ישראל, יש בו בחינה מסוימת של נשמה כוללת, וראוי הוא להיקרא "רבן של כל ישראל", אך בגשתנו אל מצבת ציונו הקדוש צדה עינינו המילים "הנקרא סקולענער רבי". הקפדה יתירה במידת האמת היתה לו ובטח מתוך ענוותנותו ציווה כן לחרוט על מצבתו, אך מאידך יש באמירה הזאת "הנקרא סקולענער רבי" מן האמת, כי אם אמנם הנועם אליעזר זצ"ל, לא הוכתר למעשה כאדמו"ר, אך בפועל נחשב ונקרא כרבה של כל ישראל.

ועוד כמה שורות למטה במצבה: "התחרט על חטאיו" - מבהיל על הרעיון! האיש שכל כך הרבה פעל ועשה למען עם ישראל, בגוף ובבמון, תוך מסירות נפש ממש כפשוטו בגולת רומניה כאמור והמוסדות שהקים ויסד למען בארץ ישראל למען עם ישראל, העם שבשדות, לא לחסידים ולא למעריצים היה זקוק, דאגה אחת ויחידה היתה לו, בני ישראל עם קדושים, בניו של הקב"ה, להצילם מרדת שחת. - ומה נענה אנן אבתריהו וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי...

ניגונים לחדש אלול

השנתית בסקולען.

#32

"קול ביער" ניגון לשפאלער זיידא זיע"א

"קול ביער אנוכי שומע אב לבנים הוא קורא" ניגון קדוש המיוחס לשפאלער זיידע זיע"א והוא ניגון מפורסם מאוד, מושר על ידי חסידי חב"ד, בלשה"ק, אידיש וגם ברוסית ונמצא בסדרת נח"ח המפורסמת, ניגון 11 באלבום 3. והנה הוא לפניכם

(32-01)

#33

"השיבנו ה'" לאמרי שאול זצ"ל

ניגון ריקוד יפה על הפסוק "השיבנו ה' אליך ונשובה", מאת האמרי שאול ממודז'ץ זצ"ל - מושר ע"י הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל בסדרת תווי ווילנא המפורסמת, והנה הוא לפניכם (33-01).

#34

"נחפשה דרכינו"

ניגון להאדמו"ר מקאליב זצ"ל

ידוע ומפורסם היה כ"ק האדמו"ר מקאליב רבי מנחם מנדל טאוב זצ"ל, ששרד את השואה האיומה, וכל שארית חייו היה עוסק בהנצחת זכרם של קדושי השואה כידוע, על ידי פעולות שונות שהיה נוקט בהם, וכן היה בהפצת היהדות על ידי "בר בי רב דחד יומא" כזכור, וכן היה יוצא בכל שנה בקריאה ליום "תענית דיבור" לקראת יומא דהילולא של מרן רבינו החפץ חיים זיע"א. בנוסף לזה היה גם מלחין ניגונים בחד עליון, בערך לפני כארבעים וחמש שנים הלחין את הניגון "נחפשה דרכינו" (34-01) ניגון סוחף ומלהיב והיה מושר אז בפי כל, בני התקופה ההיא זוכרים אותו היטב.

(31-07) - מספרים שהסקולענער רבי צעד פעם עם מלוויו ברחובות וויליאמסבורג, ושמעו קול שירה בוקע מאחת מבתי ישראל, נעמד הרבי להקשיב לשירה וביקש מהגבאי שילך ויבדוק על מה ולמה השמחה הזאת. חזר הגבאי וסיפר שבבית ההוא מתקיים עתה "חנות הבית". אזוי, אמר הסקולענער רבי, מוכרח אני להיכנס לשם..... לפליאתם של מלוויו, שהלא אין הוא מכיר את היהודי הלז, הסביר להם: וואס הייסט? הולך ונבנה פה "א אידישע שטוב" כמה מצוות ומעשים טובים בכל בית יהודי, נכנס הרבי לדירה ושר ושמח עם בעה"ב - כזה היה הסקולענער רבי זצ"ל, אהבת ישראל עד אין קץ וגבול. חיפשנו ניגון מתאים ברוח הדברים האלו, ומצאנו את הניגון "הושיעה את עמך" שתשמעו בהקלטה הזאת מפייהם של מקהלת ילדי התשב"ר "אידיש נחת", מקהלה מפוארת מיט א אמת'ע אידישע חן, בניצוחו של ידידנו הרה"ח ר' משה קראוס שיחי'. - יצויין שאת הפאל השלישי הוסיף בנו האדמו"ר רבי ישראל אברהם זצ"ל.

(31-08) - מי לא מכיר את הניגון המפורסם של הסקולענער רבי "אחת שאלתי", וכמו בכל ניגוניו הקדו', גם ניגון זה כל כולו פירוש המלות.

(31-09) - וכאן תשמעו את הניגון הזה מפה קדשו של האדמו"ר זצ"ל.

(31-10) - ובעמדנו בפרוס הימים הנוראים הבעל"ט, נשמע גם את ניגונו של הסקולענער רבי זצ"ל על "וידע כל פעול". וכפי שאתם שומעים רוב הניגונים ששמעתם כאן מושרים בפי המשורר הנודע הרה"ח ר' דוד וורדיגר ז"ל.

(31-11) - האדמו"ר הנועם אליעזר זצ"ל, היה גם נחשב לגדול מעתיקי השמועה מהניגונים והלחנים הקדושים בחצרות הקודש של ממלכת רוז'ין, בהיותו תלמידו של הרה"ק משטעפינעט זיע"א, וממנו ובזכותו התפרסם הניגון הקדוש מקובל כניגון של הרה"ק מרוז'ין זיע"א, ומאמר שלם כתבנו על כך בגיליון "עתיקין" #10 לחדש כסלו תשפ"ב - כעת הואיל בטובו ידידנו היקר המלחין העולמי הנודע ר' יוסף גרין הי"ו, להקליט עבורנו תנועה יקרה על "אסדר לסעודתא" שאצור בזכרוננו, ממה ששמע בנערותו מהסקולענער רבי בהתגוררו בויליאמסבורג. - מפאת קוצר לא עלתה בידנו לברר פרטים אודות תנועה קדושה זו, האם היא ממנו מהנועם אליעזר בעצמו, או שקיבל את זה מרבותיו משושילתא קדישא רוז'ין. בכל אופן התנועה הזאת מרגשת ביותר.

#35

"ועד יום מותו תחכה לו" - חב"ד

ניגון המושר בליובאוויטש בחודש אלול ובשמחת תורה על המילים של הפיוט הנאמר ביום הכיפורים "ועד יום מותו תחכה לו לתשובה", לא ידוע מקורו, הביאו הבעל מנגן הרה"ח ר' אליהו ריבקין ז"ל. והנה לפניכם הניגון (35-01) מושר על ידו.

ר' אליהו ריבקין היה נצר לבעל מנגן החסיד ר' שלמה מצ'אניק ז"ל, מחסידי אדה"ז זיע"א שהלחין את ניגון היחידות (שהבאנו בגיליון "עתיקין" #10 לחודש כסלו תשפ"ב). אף ר' אליהו ריבקין היה בעל מנגן ואצר בזכרוננו רבים מניגוני חב"ד, מאות ניגונים הכיר מסבו הרב מנחם צבי ריבקין אב"ד במנשטער, וגם קיבל במסורת משפחתו ניגונים רבים מהעיירה קובליץ

#36

"לב טהור" הג"ר משה הורביץ ז"ל

בגיליון "עתיקין" #14 לל"ג בעומר שעל"ט הבאנו מספר ניגונים ממשפחת הורביץ הרוממה, המכונים בשם "שירת הלוויים" ע"ש האלבוש הנודע שהוציאו לפני למעלה משלושים שנה, מניגוניו של הרה"ג ר' משה הורביץ זצ"ל. כעת בחרנו להביא כאן ניגון יקר ונעלה מתוך האלבוש הזה, ניגון על הפסוק "לב טהור", ניגון מיוחד במינו, ניגון שכל כולו השתפכות הנפש, ומתאים הוא מאוד לחודש הרחמים והסליחות חודש אלול, הקשיבו כאן לניגון (36-01) ובוודאי גם תתעוררו עם הניגון הזה.

#37

"לב טהור" לר' חיים בנט שיחי

הנה עוד ניגון נוסטלגי על הפסוק "לב טהור", מהמלחין העולמי הוותיק והנודע הרה"ח ר' חיים בנט הי"ו, מחצה"ק סערט

וויז'ניץ, שרבים מניגוניו התפרסמו בעולם ונהפכו לנחלת הכלל, כדוגמת הניגון המעורר והמטלטל "מכניסי רחמים", שאין כיום בית כנסת או קהילה, מכל חוגי ושבטי עם ישראל בכל העולם שלא ישוררו אותו בימי הרחמים והסליחות. - והנה לפניכם ניגון נוסף ממנו על "לב טהור" כאמור, "א געשמאקע ניגון" בניחוח וויז'ניצאי, הקשיבו לזה כאן (37-01) מתוך האלבוש הנוסטלגי שי"ל לפני כארבעים שנה, ומושר על ידי ילד הפלא דוד'קע דייטש שיחי.

#38

"לב טהור" לר' פנחס שיינברגר שיחי

הנה ניגון נוסף על הפסוק "לב טהור", מידידנו היקר המלחין לבית קרעטשינוף הרה"ח ר' פנחס שיינברגר הי"ו, הלחין למעשה ומושר בחצה"ק ביום הכיפורים על "ועל כולם אלו סליחות", והותאם גם על "לב טהור", ניגון יפה מאוד, אך לדברי המלחין הניגון מתאים יותר על "ועל כולם", וזהו אחד מעשרות ניגונים של המלחין דנו, המושרים בקביעות בחצה"ק קרעטשינוף ברחובות. (38-01)

#39

"מרן דבשמיא לך מתחנן"

והיאך אפשר לגשת צו די הייליגע טעג בלי הניגון המפורסם "מרן דבשמיא" (39-01), ובכוונה השארנו את הכותרת בלי הזכרת שמו של המלחין, כי המילים האלו, מיד מעלים בזכרון את המלחין הוותיק, ידידנו עוז, הרה"ח ר' יוסף צבי ברייער שליט"א, משגיח רוחני בישיבת בעלזא. - ואין צורך להכביר במילין בניגון כזה שכל כלל ישראל מכירו, ומי שעדיין לא זכה לשמוע אותו - כדאי לו מאוד ליצירה חשובה הזו ואין ספק שהסליחות וההכנות צו די הייליגע טעג יקבלו משמעות אחרת, אחרי שמיעת הניגון הזה.